

TRANSPARENTNOST A DŮVĚRYHODNOST VÝKONU SPRAVEDLNOSTI

SBORNÍK Z KONFERENCE
KONANÉ 4. 12. 2008

MOTTO:

„Ve svém profesním životě jsem vždycky věřil soudcům, ale nikdy jsem nemohl věřit soudnictví, které pokaždé kapitulovalo před politickým zájmem. Jak by takovému systému mohla důvěřovat veřejnost? Dnes je třeba znovu usilovat o to, aby lidé mohli věřit alespoň svému soudci.“

JUDr. Jan Vyklický

OBSAH

Poznámka editora	9
Úvodní slovo	12
DISKUSNÍ PANEL 1	
JAKÝ JE STAV VÝKONU SPRÁVEDLNOSTI V ČR Z POHLEDU VEŘEJNOSTI?	17
Dva pilíře kontroly veřejných dějů – svobodný tisk a nezávislá justice	18
Průtahy, kárná řízení, anonymita rozsudků: tři neduhy soudnictví a tři důvody k mírnému optimismu	28
O virtualitě světa, rozostřování hranic a složitosti spravedlnosti	32
Demokracie vyžaduje veřejné obhajování závažných rozhodnutí	36
Je třeba se zaměřit na zavedení soudcovské samosprávy a na její kompetence	42
DISKUSNÍ PANEL 2	
POHLED SOUDCŮ	49
O osobnosti soudce a problémech soudnictví	50
Důvěryhodnost znamená otevření se vnější kontrole	54
Potřeba reprezentace justice jako jedné z mocí ve státě. Víze a plánování.	60
Podmínky pro efektivní a důvěryhodnou spravedlnost	64

DISKUSNÍ PANEL 3	
POHLED STÁTNÍCH ZÁSTUPCŮ	71
Ochrana důvěry ve státního zástupce	72
Důvěryhodnost je klíčový znak spravedlnosti	76
Existuje oprávněná obava z politicko-ekonomických vlivů v justici	80
DISKUSNÍ PANEL 4	
POHLED ADVOKÁTŮ	87
Advokát je tlumočnick spravedlnosti k občanům	88
Veřejnosti chybí kvalitní informace o výkonu spravedlnosti	92
Souvislost mezi stavem justice a stavem právnického vzdělávání	96
Nedostatky justice v ochraně práv poškozených	102
Vybrané body z reakcí na vystoupení a z příspěvků do diskuse	109
Poděkování	114

POZNÁMKA EDITORA

Vážení čtenáři,

je obvyklé, že v poznámkách editora najdete informaci o obsahu a organizaci publikace, kterou představuje. Tento sborník shrnuje příspěvky účastníků konference *Transparentnost a důvěryhodnost výkonu spravedlnosti*, kterou pořádala dne 4. 12. 2008 Transparency International – Česká republika (dále jen TIC). Než došlo k vydání tohoto sborníku, obdrželi jsme informace o tom, jaké personální důsledky měla účast pro jednoho z účastníků diskusních panelů. Pokud v diskusi zaznívala citace kréda mafie „Potrestej jednoho, poučíš tisíce“, bylo možné to brát ještě jako určitou nadsázku. Nyní v tom je vidět nadsázky méně. Vzhledem k těmto okolnostem bychom chtěli čtenářům sdělit podrobnější informace o přípravě této konference. Budou vhodně doplňovat přednesené příspěvky.

Při přípravě konference jsme zvali mimo jiné reprezentativní představitele státního zastupitelství. Vycházeli jsme z předchozích ujištění nejvyšší státní zástupkyně, že chce, aby instituce, kterou zastupuje, byla vnímána občany jako ochránce veřejného zájmu, mimo jiné i v boji proti neprůhledným a korupčním praktikám. Z toho vycházelo i naše pozvání. Dlouho jsme nedostávali žádnou reakci. Po telefonických urgencích, zda můžeme s účastí představitele NSZ počítat, či nikoliv, nám bylo těsně před konferencí oznámeno, že NSZ nikdo reprezentovat nebude. Společně s tímto oznámením jsme se dozvěděli, že na stejný termín je svolána porada nejvyšší státní zástupkyně a vrchních a krajských státních zástupců včetně jejich náměstků. Díky osobní odvaze několika jednotlivců se blok věnovaný státnímu zastupitelství uskutečnil. Co bylo jeho obsahem, to se dočtete v tomto sborníku. Smutnou tečku celému příběhu dalo v únoru 2009 odvolání JUDr. Adama Bašného z funkce vedoucího liberecké pobočky Krajského státního zastupitelství

v Ústí nad Labem, přičemž jako jeden z důvodů bylo uvedeno právě jeho vystoupení na této konferenci. Vzhledem k tomu, že se jedná o státního zástupce známého veřejnosti účastí na vyšetřování závažných korupčních kauz a nikoliv skandály či pochybeními, je jeho odvolání více než překvapivé. A pokud prezentování osobních názorů a konstruktivní kritika nedostatků tvoří dostatečné důvody pro odvolání z funkce, je debata o důvěryhodnosti a transparentnosti justice více než na místě.

Konference se zúčastnil velmi reprezentativní vzorek z jednotlivých oblastí výkonu spravedlnosti. Z příspěvků jednotlivých diskutujících je možné si udělat přehled, co cítí jako nedostatky ve výkonu spravedlnosti. V některých případech je to vzdálené tomu, v jakých okruzích se pohybuje tzv. justiční reforma. Shrnutí nejpodstatnějších bodů jsme připojili na závěr této publikace. Zajímavé je, že toto shrnutí je velmi podobné bodům, které vyplynuly z kulatých stolů, které TIC za účasti expertní veřejnosti pořádala na podzim 2004 pod názvem *Hledání rovnováhy mezi nezávislostí soudce a jeho odpovědností vůči veřejnosti*.

S oblastí výkonu práva přichází TIC do styku každodenně. Cítíme proto oprávnění i potřebu se k této oblasti vyjadřovat. V boji proti korupci je fungující a nezávislá justice klíčovou složkou v represivní rovině. Transparentně fungující a důvěryhodná justice rovněž zvyšuje právní povědomí občanů a důvěru ve státní orgány, demokracii a výkon spravedlnosti, což k omezování korupce přispívá preventivně. Bohužel tato důvěra v transparentnost justice je v současnosti silně narušena.

K samotnému sborníku: abychom zachovali co nejautentičtější záznam diskuse, předkládáme ji zde ve formě blízké přepisu zvukového záznamu. Příspěvky jsou částečně zkráceny a redakčně upraveny ve snaze usnadnit četbu textu a v zájmu jeho srozumitelnosti. Pro zpřehlednění jsme opatřili jednotlivé příspěvky titulky. Kompletní zvukový záznam konference rozdělený podle jednotlivých diskutujících je umístěn na stránkách www.transparency.cz.

Praha, dne 20. 2. 2009

Stanislav Beránek

Transparency International – Česká republika

DAVID ONDRÁČKA, M.A.

Absolvoval politickou ekonomii na Středoevropské univerzitě v Budapešti, po předchozím studiu mezinárodních vztahů na UP v Olomouci a politologie na UK v Praze. Od ledna 2008 je ředitelem Transparency International – Česká republika. V TIC působí od roku 2001. Specializuje se na problematiku politické korupce, střetu zájmů a veřejných zakázek. Jako expert vystoupil na konferencích a odborných školeních v Německu, USA, Belgii, Bulharsku, Gruzii, Arménii, Ázerbájdžánu, Kyrgyzstánu a Mongolsku. Přednáší na českých vysokých školách. Mluví anglicky, francouzsky a polsky.

ÚVODNÍ SLOVO

Téma této konference – transparentnost a důvěryhodnost výkonu spravedlnosti – nebylo vybráno náhodně. Chtěli jsme, aby to nebyla jen další ze série konferencí o nezávislosti justice, soudnictví nebo o tom, jakým způsobem by se měla reformovat česká justice. Transparency International nemá ambici vytvářet nové návrhy reformy justice, naší ambicí je přinášet na světlo boží ty aspekty, které se příliš často nevyskytují a nediskutují nebo se záměrně přecházejí. Chceme se bavit o tom, co vede k pocitu české veřejnosti, že česká justice a výkon spravedlnosti obecně nejsou důvěryhodné a průhledné. Proto jsme formulovali téma dnešní konference tímto způsobem.

Další naší ambicí je upozorňovat na aspekty, které nejsou tak úplně zřejmé a jednoznačně přijímané. Ti z vás, kteří se loni účastnili naší konference s názvem *Stíhání korupce a hospodářských trestných činů v České republice a na Slovensku*, vědí, že se zaměřovala na výkon speciálních justičních složek na Slovensku, zejména na činnost speciálního soudu a speciální prokuratury, na jejich efektivitu a zkušenosti při potlačování finanční kriminality, korupce a dalších závažných trestných činů. Zatímco loni bylo naší ambicí ukázat, jakým způsobem tyto orgány fungují na Slovensku, letos bychom se chtěli bavit v podstatě pouze o našem českém dvorku a o tom, jak funguje česká justice – důvěryhodně či nedůvěryhodně.

Mezi základní otázky, které bychom dnes chtěli probírat, patří například následující: jakým způsobem se u nás vybírají lidé do justičních profesí? Tuto otázku nechceme omezovat pouze na soudce, ale chceme se bavit také o státních zastupitelstvích nebo advokátech. Jak vybírat skutečné justiční osobnosti, které odolají jednotlivým tlakům, které jsou schopny ustát tlaky – ať už kariérní, politické či ekonomické, a nejsou to pouzí dělníci paragrafů, jak to mnohdy

vidíme? Další otázkou, kterou bychom rádi otevřeli, je zda a jak se dá nastavit rozumná koexistence a vzájemné vyvažování moci ve státě tak, aby tyto moci spolu spolupracovaly, vzájemně se kontrolovaly a nešlo o pouhý souboj a snahu o ovládnutí jedné moci druhou. V tomto směru jde tedy zejména o moc soudní, která je často obětí politických a ekonomických tlaků.

To samozřejmě souvisí s další velkým (a v souvislosti s justiční mafií) společensky nesmírně aktuálním tématem, a to do jaké míry se u nás projevuje politizace justice. Zda je možné zasahovat do průběhu jednotlivých kauz, zda a do jaké míry je možné určitým způsobem ovlivňovat jejich průběh a výsledek, měnit to, kdo se bude kterou kauzou zabývat, přesouvat jednotlivé případy. Víme velmi dobře, čím jsme si prošli za poslední 2 – 3 roky. Rádi bychom tuto věc nějakým způsobem reflektovali a vedli o ní poučenou debatu. Čili otázka je, jestli politizace justice u nás existuje, a pokud ano, co se s tím dá dělat a jakým způsobem se dá takovému stavu bránit.

V neposlední řadě bychom se rádi věnovali jednotlivým excesům, jednotlivým situacím a pochybením uvnitř justičních profesí a způsobům, jakými jsou poté řešeny. Onou otázkou tedy je, jestli to řešení je skutečně dostatečné a pro veřejnost srozumitelné a důvěryhodné. Jestli kárná řízení uvnitř jednotlivých profesí probíhají standardně, jestli se od nich dá očekávat reálný výsledek a jestli tomu, co poté vnímá veřejnost jako vyřešení případu, lze věřit či nikoli.

To úzce souvisí s otázkou, zda veřejnost vnímá české justiční prostředí jako důvěryhodné a transparentní. Všichni víme, že se u nás nepochybně za posledních téměř 20 let udělala celá řada věcí, které podstatně změnilly podobu českého výkonu spravedlnosti. Máme tady nové kodexy, značně se změnil celý legislativní rámec, nepochybně dnes i soudní paláce a síně vypadají úplně jinak, než vypadaly před 20 lety. Postupně probíhá elektronizace soudního řízení, elektronizace justice. Staví se nové paláce, byť ne vždy úplně slavně. Rozhodně justice vypadá jinak než před 20 lety. Otázkou je, zda se

mění také její podstata. To znamená individuální složení, zda se zvyšuje kvalita jednotlivých lidí, kteří v justici působí, zda tito lidé jsou skutečně těmi justičními individualitami, které se dokážou postavit jednotlivým tlakům, které na ně doléhají. Takže to je naše představa témat a otázek, kterým by se tato konference měla věnovat. Ještě jednou opakuji, že naší ambicí jako nevládní organizace není reformovat justici, ale dívat podrobněji a kriticky na jednotlivé dílčí problematické aspekty a přemýšlet, jak je zlepšit a změnit.

Jsmeme rádi, že pozvání na naši konferenci přijali zástupci různých justičních profesí, zástupci soudů, předsedové soudů, jednotliví soudci, zástupci státního zastupitelství, zástupci advokátní obce a dalších justičních profesí. Rovněž si vážíme účasti našich politických reprezentantů a také novinářů, kteří se otázce výkonu spravedlnosti ve své práci věnují.

Jedinou institucí, která na naše pozvání nereagovala (respektive reagovala až na několikere urgence a negativně), bylo Nejvyšší státní zastupitelství (NSZ). Z našeho pohledu je to velmi nešťastné, nepochopitelné a mrzí nás to. Navíc byla na dnešek svolána do Brna porada státních zástupců, takže i někteří panelisté, kteří byli přislíbeni, nakonec nemohli přijet a museli jsme na poslední chvíli hledat jejich náhradníky. Možná, že je to náhoda a shoda okolností, možná, že ne. Nás to mrzí zejména z toho důvodu, že podstatná část konference se věnuje právě státním zástupcům a jejich schopnosti odolávat politickým tlakům a zástupci NSZ k tomu mají co říct. Naopak bych velmi ocenil osobní odvalu účastníků bloku státních zástupců, který se nám změnil takřka v polodisidentský kroužek, kdy někteří si museli na tuto akci vzít dovolenou.

Nechci končit pesimisticky, téma důvěryhodnosti výkonu spravedlnosti je podle nás pro fungování společnosti zásadní a je nutné jej řešit. Věřím, že tato konference dodá argumenty a odvahu těm, kteří v justici působí.

DISKUSNÍ PANEL 1

JAKÝ JE STAV
VÝKONU
SPRAVEDLNOSTI
V ČR Z POHLEDU
VEŘEJNOSTI?

JUDR. JAN VYKLÍCKÝ

Vystudoval Právnickou fakultu UK, v roce 1978 získal titul JUDr., rigorózní práci věnoval oblasti mezinárodního práva veřejného (téma *Užití síly v mezinárodním právu veřejném*). Po studiích pracoval od roku 1974 u různých pražských soudů vždy ve funkci soudce občanskoprávního úseku. Od roku 1980 cca 10 let působil rovněž jako externí pracovník Manželské a předmanželské poradny v Praze. Od roku 1990 vykonává funkci předsedy Obvodního soudu pro Prahu 10. V letech 1991 až 1996 byl prezidentem stavovské soudcovské organizace, občanského sdružení Soudcovská unie ČR. Od roku 1996 je členem Výkonné rady Mezinárodní a Evropské asociace soudců a zástupcem Soudcovské unie ČR v těchto organizacích. Je čestným prezidentem Soudcovské unie a čestným členem Združenia sudcov Slovenska. Je členem dozorčí rady o.p.s. DONOR OPTIMUS a Dobrovolnického centra o. s. Hestia – Národní dobrovolnické centrum. Dále je členem Správní rady TIC a Grémia JČP.

DVA PILÍŘE KONTROLY VEŘEJNÝCH DĚJŮ - SVOBODNÝ TISK A NEZÁVISLÁ JUSTICE

Dovolte mně, abych pro úvodní část konference nabídl jako motto slova významného právníka minulého století Gustava Radbrucha, cituji: „Demokracie je určitě chvályhodné dobro. Avšak právní stát je jak každodenní chléb, jako voda na pití, jako vzduch na dýchání. A to nejlepší na demokracii je právě to, že jedině ona je schopna zajistit existenci právního státu.“

Co z toho plyne podle Radbruchovy logiky i podle normálního zdravého selského rozumu? Za prvé, že existence právního státu je pojmový znak demokracie. Za druhé, že kdykoliv je existence právního státu zpochybňována, kterékoli jeho podmínky, musíme být ostražití a položit si otázku, proč se to děje a zda nedochází k vyprazdňování demokracie ve prospěch obyčejné technologie moci, respektive motivace, která je s demokracií ve vztahu nepřímé úměry.

Nejsem jediný, kdo má opravdovou starost o přítomnost dobrodiní existence právního státu pro každého člověka v každé jeho životní situaci a v každé vteřině jeho života. Název této konference vyjadřuje určitý úhel pohledu a podtrhuje význam nestranné justice pro existenci právního státu. Jsem si jist, že otázek, které před námi stojí, je mnohem víc. Netýkají se jen justice, ale obecněji podmínek našeho života ve státě, který se má řídit pravidly, platnými pro všechny stejně. Nejsem si jist, že tomu tak je, a kladu si otázku, zda existuje relevantní vůle, aby tomu tak bylo. Politická vůle, ale také odhodlání veřejnosti podřídit se jednotným pravidlům namísto sobeckého výkladu demokracie a práva. A jsem rád, že spektrum expertů, kteří se budou v té věci vyjadřovat, garantuje komplexnější pohled na tak významnou oblast, jakou existence jednotných pravidel pro všechny nepochybně představuje.

Existují dva opravdu významné pilíře kontroly veřejných dějů a zejména nakládání s mocí. Svobodný tisk a nezávislá justice. Je tomu tak proto, že demokratická společnost souhlasí s racionálním soustředěním moci, nikoli však s rezignací na hrozbu zneužití moci. Jak je to v současné době, nedošlo náhodou k tomu, že oba zmíněné pilíře kontroly byly nějakým způsobem podtrženy? Nezávislý tisk kriminalizací úniku informací z policejních či jiných spisů z oblasti trestního stíhání, dokonce i v souvislosti s výkonem veřejné moci – co všechno to může být, při účelovém výkladu a při posuzování ustrašenou justicí? Nezavání to snahou dostat základní právo na informaci mimo zákon? A jak je to se soudnictvím? Máme tady skutečně nezávislou justici? Nezávislost, nestrannost a sebevědomí justice hrozí být totiž dále oslabeny přijetím zákonů, které formálně vrací justiční doktrínu o desítky let nazpět a vytváří dokonce nové nástroje deformace smyslu soudní moci a jejího významu pro obranu pravidel panství práva v zemi zesílením závislosti na politických a jiných dílčích zájmech.

Nemohu vyloučit, že za zpochybňování práva na informace prostřednictvím médií zčásti mohou sami novináři tím, že začali drby zveřejňovat jako pravdu, bez ohledu na škody, které tím neprávem způsobili jiným. A také justice má své třinácté komnaty. Máme soudce a státní zástupce skutečně připravené a schopné bojovat nejen za svou nezávislost, ale také plnit oprávněná očekávání veřejnosti, že jejich životní příběhy budou řešit profesionálové, odborně a lidsky kompetentní, nezávislí a nestranní? Nestačí chtít, nestačí se vztekat nebo vzdychat nad formálním vývojem práva. Problém je hlubší, týká se mravní integrity lidí, úcty k lidem, k životní zkušenosti a třeba též respektu k právu veřejnosti na kvalitní a rychlé řešení lidských příběhů na každém stupni jurisdikce. A ještě obecněji jde o stav společnosti a její politické reprezentace a o schopnost vnímat demokracii jako osobní prospěch v rovnováze s odpovídající mírou odpovědnosti. Otázek je mnoho. Existují na ně také dobré odpovědi?

Názor veřejnosti na justici není valný. Je pochopitelný, ale není správný. Zkusme formulovat některé otázky, proč tomu tak je.

1/ Neustále poukazujeme na minulost, ale proč nejsme ochotni se z ní poučit? Nebyla jen komunistická totalita a své zkušenosti mají i v jiných zemích – a reagují na ně, například konstrukcí nevyšších soudcovských rad, výběrem osobností do soudcovských funkcí, likvidací kariérismu prosazením rozumných a transparentních kariérních řádů apod.

My jsme jediný stát na světě, který se úporně drží modelu, který posledních šedesát jenom selhává! V principech i fakticky. Položil si někdo otázku, v co se může takový model proměnit třeba v rukou politických extrémistů?

2/ Jestliže přijmeme tezi o významu nezávislé, nestranné a efektivní justice pro osud právního státu, musíme si položit otázku, k čemu asi tak mohou pro vývoj kvality dospět novoty, ignorující nebo dokonce posilující opravdové chyby a potíže soudnictví? Těmi zaručeně nejsou dokola omílané průtahy soudních řízení, na kterých se podílí právě exekutiva historicky prokázanou neschopností řídit justici, prakticky dnes třeba nezdůvodnitelnými a nevhodnými restrikcemi mezd pro soudní personál. Proč by exekutiva měla a jak by vůbec mohla řídit nezávislou moc soudní? Priority exekutivy jsou jiné, stejné jsou tak akorát v Číně. Proč asi neexistuje ministerstvo Parlamentu nebo vlády?

Historicky doložený je ničivý dopad nadvlády exekutivy nad soudní mocí, vnášející do soudnictví politické priority bez ohledu na zmíněnou potřebu lidí a imperativ právního státu. Nevalnou úroveň má také výběr a výchova soudců či státních zástupců. Psychologicky i fakticky záporný dopad na funkčnost a důvěryhodnost soudnictví má oddělení moci a odpovědnosti (moc má exekutiva, odpovědnost justice), kariérismus soudcovského stavu, byrokratická podlézavost

a bezohlednost zároveň. A faktický důsledek této hanebné doktríny představuje katastrofální míra degradace a devastace nalézacího soudnictví s ničivým dopadem na funkčnost celé soudní soustavy! Nepředstavují za takové situace sliby efektivity a spolehlivosti justice pro lidi nespílitelný sen? Proč nikdo neumí přesvědčivě odpovědět na jasnou a logickou otázku – v čem poslední novela zákona posílila demokracii? Nebo třeba jen faktickou funkčnost soudů?

3/ Proč ministr spravedlnosti na jedné straně stav soudnictví chválí a na druhé přinejmenším toleruje brutalitu kárného práva a jiné nepřátelské tendence v zacházení s tímto systémem? Není to tak, že ministr chválí svoje politické dílo a zároveň organizuje žádanou politickou kvalitu? Nepřipomíná to stav po roce 1975? Kde politikům o nic nejde, tam to v soudnictví musí šlapat, kde se objeví nějaký zájem, tam musí existovat nástroje, jak je v politicky vymezeném čase zajistit. Zkušenosti to znají, z různých režimů či zemí. Do takové metodiky se možná nezávislé myšlení soudců a státních zástupců moc nehodí. Ale kde je právní stát, cožpak se může člověk spolehnout, že ho takový systém ochrání?

4/ Proč a jak dlouho ještě budeme zaměřovat příčiny a důsledky? Ať je soudnictví jakékoli, je to výsledek práce exekutivy, která desítky let ovládá jeho rozhodující vstupy a vnitřní procesy; soudci mohou jen napravovat chyby vlády. Jiná věc je, že to příliš často dělají špatně (typickým příkladem toho všeho je kauza Nagy). Nehrozí, že by se začali chovat ještě hůř, totiž tím, že by úsilím o vlastní ochranu začali devíat a chyby systému dokonce obhajovat?

5/ Není nakonec stav soudnictví v jakési zvrácené úměře k politizaci soudnictví – podle zásady čím hůř, tím lépe lze legitimizovat vládní chutě, bez ohledu na dopad na fungování právního státu? Při postoji veřejnosti k soudům to není pro mnohé politiky, vnímající

pohyb světa maximálně v horizontu politického času, úkol nijak zvlášť nesnadný.

6/ Proč jsou dále posilovány chyby soudního systému (z. č. 314/2008 Sb.) – adresně kritizované již v dobách přístupových rozhovorů před členstvím České republiky v Evropské unii? Jestli se našich novot chytanou jinde, tak to Evropě opravdu osladíme. Naříkat ovšem nebudou státy či instituce, ale lidé. Pro Evropany nebudeme jen národ tunelářů, případně zlodějíčků, ale také hrobařů spolehlivosti nezávislé právní ochrany.

7/ Myslíte, že věty oficiálních justičních dokumentů a materiálů o vyřizování věcí místo řešení lidských příběhů či případů jsou pouhý justiční žargon, nebo obraz úchylné koncepce justice? A co v takovém pojetí znamená spravedlnost?

8/ Proč byl zákon č. 314/2008 Sb. přijat způsobem, který degraduje a zesměšňuje legislativní proces? Není to proto, že mezi legislativci jsou politici s demokratickou vizí, kteří by na řadu novot v řádném procesu nepřistoupili? Ani oni jistě nemají o soudnictví iluze, avšak nejsou ochotní vylít s vaničkou justiční špíny také dítě, totiž právní stát, respektive jeho elementární záruky – demokratickou úctu k zákonu zejména samotných zákonodárců, respekt k nezávislosti justice jako důkaz chápání smyslu pravidel demokratické společnosti pro slušný život lidí.

9/ Jak se mohlo stát, že devatenáct let po pádu totalitního režimu máme, a zrovna v oblasti péče o existenci právního státu, zákon, ze kterého tak nápadně vykukuje tendence autoritářských režimů a myšlení jejich exponentů (soustředit moc a osladit všem choutky ji nestranně kontrolovat)?

Existují další, možná méně nápadné, nikoli méně nebezpečné, příklady závažných chyb nové úpravy:

10/ Proč je tak zásadně prodloužena subjektivní a objektivní doba pro podání návrhu na kárné řízení? Uvědomujeme si, jaké následky hrozí z toho, že soudce může být (a kým!) po dobu půl roku až 3 roky vystaven opravdu vážnému nátlaku? Co všechno může být ochoten udělat pro to, aby se vyhnul kárnému postihu a rituálně vysokému trestu? Oč snazší je náhle pro vhodně motivovaného kárného žalobce dohnat soudce k rezignaci na soudcovskou integritu, případně ke ztrátě zaměstnání nebo alespoň naděje na řídicí funkci?

11/ Jak je možné, že lidé nic nevědí o soudcích, kteří se aktivně postavili moci i před listopadem 1989? Např. Žáková, Sinevičová, Bělohradský, Navrátilová, Zelenková, samozřejmě Josef Rubeš – a řada dalších, jejichž jména by měla být připomínána.

12/ Proč zamlčujeme alarmující skutečnost, že před i po listopadové revoluci trvá stále stejný (už sto padesát let) systém, ve kterém slušná většina soudců či státních zástupců je bezbranná proti kariéristické menšině – a tento princip je dnes doveden k historickému maximu? Uvědomujeme si vůbec, že máme nejhorší soudcovský zákon v demokratickém světě?

13/ Proč je budována fasáda nablýskaných jednacích síní, moderních soudních budov a zářících PC, vydávaná za reformu justice, ve které reformního není vůbec nic, spíš naopak?

Pokud naše demokracie nedokáže respektovat a ochránit garanta jednotných pravidel pro zachování onoho každodenního chleba, vody na pití a vzduchu na dýchání, dále zesílí její vyprazdňování. To má být náš cíl?!

Vraťme se k obrazu soudnictví a jeho vnímání veřejností. Jaký obraz vlastně předvádějí naše média? A co my herci, jak působíme v této závažné hře o právním státu? Jsme dobří herci ve špatné hře, nebo hůř, jsme špatní herci ve špatné hře? Ovšem, ani sebelepší herec z *Muže na radnici* neudělá *Snídani u Tiffanyho*. Tak v jaké situaci se vlastně nacházíme? Jakou roli v tom hrají novináři?

Dvacet let slyším někdy až paranoidní podezření, že novináři nám jenom a záměrně ubližují. Ale upřímně řečeno, vždyť my sami si nejsme jisti, jak je to s tím naším systémem a lidmi, kteří se v něm pohybují, tak proč by tomu novináři měli rozumět lépe? Já věřím v otevřenou výměnu názorů, bez předsudků a nevyslovených motivací, která může dospět k nějaké rozumné představě řešení. Ani pak není vyhráno, neboť ve druhé fázi přijde diskuse s těmi, kdo mají obětovat část svého mocenského pohodlí ve prospěch důstojného života v jistotě pro všechny.

Potěšilo by mě, kdyby toto setkání přispělo snaze uspořádat dílčí argumenty o stavu naší společnosti, o významu dobré justice a nezávislého tisku pro boj za právní stát, za každodenní chléb, vodu na pití a vzduch na dýchání, soustředit lidi, kteří nejsou lhostejní k dějům veřejného života a přesvědčit je k aktivní spolupráci. Cíl to není lehký, ale nesmí být opuštěn. Důstojnou alternativu totiž nemá.

V rámci videoprojekce, která byla určitou mediální zkratkou vypovídající o tom, jak vypadá výkon spravedlnosti v České republice z pohledu veřejnosti, jsme shlédli představení, které věru může vzbuzovat všelijaké představy a vyvolávat všelijaké otázky.¹ Jaký je stav výkonu spravedlnosti v České republice? Je dobrý, špatný, rychlý, pomalý, důsledný, je evropský, nebo jaký vlastně je? To jsou všechno možné otázky, ale já se domnívám, že mezi nimi chybí zásadní otázka:

1) Viz televizní sestřih kauz, které ovlivnily veřejné vnímání výkonu spravedlnosti v Česku, ke zhlédnutí na webu TIC, www.transparency.cz.

14/ Proč je výkon spravedlnosti takový, jaký je? Musíme přece čelit riziku, že je a bude ještě horší, než se zdá. Podezření z politizace soudnictví není jen soudcovská obsese, čerpá totiž z konkrétních událostí, které však samy mohou být následkem zásadnější vady chápání demokracie – kromě kariérismu a dalších shora uvedených vad třeba stupňovitosti vnímání moci. Nemá to být tak, že moci jsou různé ve smyslu jejich podílu na fungování demokratické společnosti, nikoli ve smyslu jejich postavení na pomyslném žebříčku významnosti? A co legitimita moci? Dvě z nich, legislativu a exekutivu, legitimizují v parlamentní demokracii politická kritéria a procedura, volby. Avšak moc soudní legitimizuje jiný smysl – stabilizace pravidel demokratické společnosti právě bez ohledu na střídání politických priorit. Soudní moc právě proto musí být od politických zájmů oddělena, zatímco vnucování politických hledisek soudnictví degraduje, deformuje, dehonestuje a degeneruje.

Neděje se něco podobného právě v České republice? Má vůbec naše soudnictví či obecněji justice právo si nárokovat společenskou důvěryhodnost? Jestliže justice nemá vliv na takové procesy, které podmiňují naplnění jejího smyslu, tak přece minimálně spoluodpovědnost musí nést někdo jiný. Výlučně kompetentní složkou v této věci je vláda. Cožpak u nás existuje ministr spravedlnosti, kterého by smetla odpovědnost za justici? Rádi o ní hovoří, když zdůvodňují nutnost svých kompetencí. Ale když se objeví pochybnost, tak naopak je to ministr, který definuje další a další, ovšemže represivní, nástroje, jimiž jakoby reaguje na vývoj situace a kritiku veřejnosti. Ale ve slušné zemi by se mohlo čas od času stát, že by ministr spravedlnosti rezignoval na svoji funkci ve chvíli, kdy se objeví nějaké závažné problémy ve fungování soudnictví právě s ohledem na moc, kterou exekutiva disponuje!

To byla přece nepřeslechnutelná výhrada Evropské unie v době přístupových rozhovorů České republiky o našem členství v EU. Tehdy to řekli naprosto jasně, že závažnou vadou soudnictví je jeho

přílišná podřízenost politice a definovali to zejména na příkladu soudních funkcionářů, kteří jsou příliš závislí na ministru spravedlnosti. Tento problém nebyl odstraněn, naopak byl zesílen.

MGR. TOMÁŠ NĚMEČEK

Český novinář. Vystudoval žurnalistiku na Fakultě sociálních věd UK a Právnickou fakultu UK v Praze. Od roku 1995 pracoval v týdeníku Respekt, kde se v lednu 2003 stal šéfredaktorem. V dubnu 2005 se stal šéfkomentátorem deníku Hospodářské noviny. V roce 2004 získal Cenu Ferdinanda Peroutky a je také držitelem ceny Citibank *Excellence in Journalism Award* za ekonomický článek roku 1999.

PRŮTAHY, KÁRNÁ ŘÍZENÍ, ANONYMITA ROZSUDKŮ: TŘI NEDUHY SOUDNICTVÍ A TŘI DŮVODY K MÍRNÉMU OPTIMISMU

Děkanka brněnské právnické fakulty profesorka Rozehnalová říká, že právníci mají zkoumat vtipy o své profesi. Je možné, že pokud něco vystihlo obraz soustavy státních zastupitelství v uplynulých dvou letech, pak to byl trpký vtíp, který si po případu Čunek nastavila jako šetřič obrazovky státní zástupkyně Zlatuše Andělová: „Potřebuji dobrého státního zástupce, který mne z toho vyseká.“

Pokud jde o advokáty, jejich obraz například v českém filmu je katastrofální: v Hřebejkově *Krásce* v nesnázích advokát podrazí svého klienta, parkuje na místě pro invalidy (nepochybně bude tvrdit, že řídila osoba blízká), monstrózní manipulátor dr. Radosta ve Smoljakově a Svěrákově *Kulovém blesku* je pochopitelně také právník...

Průzkumy důvěry v justici pak vyvolaly až jisté zděšení. Letos v srpnu agentura STEM kladla otázku: Myslíte si, že soudy v naší republice odvádějí dobrou práci? Určitě ano odpověděla 3 %, spíše ano 25 %, zato 48 % říkalo spíše ne a čtvrtina populace řekla určitě ne. Podle agentury CVVM (výzkum z května loňského roku) věří justici 50 % Čechů, tedy rozhodně méně než rozhlasu (71 %), armádě (62 %) a dokonce i tisku (54 %).

Podle průzkumu Globální barometr korupce jsou na celém světě za nezkorumpovanější instituce považovány politické strany následované parlamentem, byznysem a policií. Na škále od 1 do 5 (známkování jako ve škole) dostává justice v globálním průměru známku 3,5, média 3,3. Výsledek pro českou justici odpovídá tomuto světovému průměru, pro česká média je mírně pozitivnější (známka 2,9).

Nicméně skutečnou odpověď, jak lidé vnímají soudce, podle mě dává průzkum prestiže povolání. Provádí se každoročně (s otázkou

„jakého povolání si nejvíce vážíte?“) a i v letošním červnovém měření se umístili soudci na osmém místě. Tedy po svaté trojici lékař-vědec-učitel, ale vysoko před starostou, knězem, ministrem, nemluvě o poslanci, který je na pětadvacátém místě z 26, těsně před uklízečkou. (Novináři jsou třináctí). Myslím, že tuto zkušenost všichni máte i ze soudní síně: když si soudce oblékne talár, přece jen jistý respekt budí.

Příčiny kritiky výborně vystihlo shrnutí televizních reportáží, promítaných na této konferenci: skutečně se dají vyjádřit jmény Pavel Nagy, Zdeněk Sovák, Pavel Kučera, Jindřich Pojkar a Jiří Berka.

Obecné důvody kritiky jsou zhruba tři a prolínají se. Za prvé jde o průtahy, zvláště ve známých a sledovaných případech. Pracuji jako novinář 15 let a vyrůstal jsem na případu bankéře Antonína Moravce. Když jsem do médií nastupoval, byl právě zatýkán. V září 2008 byl znovu odsouzen, nicméně stále nepravomocně. Případ už se táhne 15 let. Víím, že justice za to z větší části nemůže, nicméně svůj podíl má. Podobně případ Trend: od zatčení uplynulo 11 let, letos v srpnu byl vynesena rozsudek, stále však nepravomocný.

Za druhé, výsledky kárných řízení. Jsou „problematické, budí rozčarování a rozpaky“, řekl předseda Nejvyššího správního soudu Josef Baxa. Ano, za krádeže salámu v samoobsluze nebo za opilost v soudní síni – abych jmenoval dva velmi známé případy – už se zbavuje taláru. U poněkud subtilnějších prohrůšků jsou však slova dr. Baxy plně na místě. Zde si hodně slibuji od nového modelu kárného řízení. (Mimochodem, zadával jsem si do databáze všech článků za poslední dva roky vyjádření Soudcovské unie. Velmi silně se v nich projevuje stavovská solidarita, obranářství proti ministerstvu, médiím... zkrátka „peklo jsou ti druzí“. Ke cti dosavadního předsedy dr. Jirsy musím říci, že se objevila i kritika do vlastních řad. A z programových rozhovorů nového předsedy dr. Tomáše Lichovníka plyne, že má priority srovnané velmi správně.)

Chci skončit pozitivně, a proto se vrátím k případu Čunek. Na jedné straně těžce poškodil pověst státních zastupitelství na dlouhou dobu a není náhodou, že ve výroční zprávě Nejvyššího státního zastupitelství, zveřejněné letos v létě, o něm není ani zmínka, že se ho snaží vygumovat ze své historie. Naopak soudnictví si na něm zlepšilo reputaci. Díky soudci Ceplovi mladšímu, díky přerovskému soudci Barboříkovi, díky dalším soudcům, kteří řeší případy spojené s Čunkem.

Pokud může dát novinář nějaké doporučení, pak by to byl boj s anonymizací justice. Jako novinář se snažím, aby v mých článcích bylo jasné, který konkrétní soudce je za rozhodnutí odpovědný. A jsem zděšen, pokud vidím například tiskovou zprávu Nejvyššího soudu, která je podepsaná „soudci příslušného senátu Nejvyššího soudu“ – bez uvedení jmen!

S tím souvisí potřeba výrazně zlepšit práci tiskových mluvčích soudů. Vzorem tady jsou mluvčí Nejvyššího správního soudu a mluvčí Ústavního soudu, kteří jsou schopni velmi rychle poskytovat informace a vydávat iniciativně tiskové zprávy. Kdyby to dokázali tiskoví mluvčí obecných soudů a uměli k hlavním případům dne vydat krátkou shrnující zprávu, jednak bude informování v médiích mnohem přesnější, jednak třeba i sama justice zjistí, jak těžké je někdy vystihnout hlavní rysy případu na krátkém prostoru.

JAROSLAV KUBERA

Senátor ODS a primátor Teplic. Po maturitě studoval na UJEP v Brně obor matematika a na VŠE v Praze obor zahraniční obchod. Pro vrozenou netrpělivost studia nedokončil. V čele města Teplice stojí od roku 1994, předtím pracoval v tamních podnicích Sklo Union a Elektrosvit.

O VIRTUALITĚ SVĚTA, ROZOSTŘOVÁNÍ HRANIC A SLOŽITOSTI SPRÁVEDLNOSTI

Já jsem nevěděl, že dostanu tak krásný blok, tak jsem si z tašky vytáhl papír a tam jsem měl napsáno: občan musí vidět to, co slyší. A to se vůbec nevztahovalo k této konferenci, to se vztahovalo ke kongresu ODS. A tak mne napadlo, že ono to vlastně platí obecně.

K otázce důvěry

Veřejnost soudy vnímá pořád tím starým pohledem, že soudci odsuzují. To je běžný názor občanů. Soud je tady od toho, aby odsuzoval. U nás je to tak, že většina lidí při nějaké kauze už dopředu ví, jak by to mělo dopadnout, a nedej Bože, když to dopadne jinak. A vědí to i ti, co se soudí, a proto je tolik odvolání, protože oni prostě nevěří výsledku. Lidé prostě nechtějí přiznat prohru.

Na příbězích z amerických soudů, kde se soudí strany o to, že pes poškrábal sousedovi auto a podobně, mě fascinovala právě ta jednoduchost. V jednoduchých kauzách, kde hrozí maximálně trest uložení pokuty, soudce rozhodoval velice rychle. Lidí, kteří odcházeli jako poražení, se pak novináři venku ptali, co tomu říkají. A oni skoro všichni respektovali to, že soud rozhodl proti nim. Samozřejmě se jim to nelíbilo, ale důvěra k tomu soudu byla asi větší. Soudce prostě rozhodl, tak zaplatili 200 dolarů a šli domů.

Soudci jako lobby

Kromě toho i soudci jsou lobby. Každá skupina, ať jsou to lékaři, učitelé, politici, kdokoliv, která je něčím společná, je vždycky lobby.

Vždy chce pro sebe nějakou výhodu, je to přirozené. Jediný, kdo by to měl paralyzovat, jsou zákonodárci, ale ti jsou tomu bohužel na čele. Protože zákonodárci jsou tady přesně proto, aby rozlišili, kdy jde o hledání výhody pro jednu malou určitou skupinu a kdy jde o něco, co je obecně prospěšné. Ale jak je to v praxi? Uvedu tři příklady: výtahy, hasičské přístroje, systém poukázek místo peněz.

V případě výtahů si někdo vymyslel, že je potřeba je všechny vyměnit, protože to říkají evropské předpisy. Skutečnost byla taková, že výtaháři ztráceli kšefty, když se přestaly stavět paneláky, a povinnou výměnou je znovu získali. Obdobně hasiči přístroje v rodinných domcích: takhle to mají pěkně ve vyhlášce a každý si musí dát do domku hasičák. Ono to vypadá jako nic, ale jde o velký byznys. Další případ, který mě velmi irituje a je velmi nenápadný, je vydávání poukázek nezaměstnaným nebo sociálně slabým, místo peněz. Jde o typický příběh, jak něco vypadá na první pohled velice pěkně a dobře a na druhý pohled je to obyčejná obchodní finta.

Virtuální realita a nutnost spolupráce s médii

Zmínil jsem malé případy, které zdánlivě vůbec nesouvisejí s problematikou soudů a podobných věcí, ale spíš s tím, co je tady tématem. Tím je virtuální realita a zobecňování jevů. Tady to bylo krásně vidět. Případy, které jsme viděli, byly sice odstrašující, jsou to případy odsouzeníhodné, ale nesvědčí jednoznačně o tom, že justice je takto prohnílá celá.

Nebezpečí spočívá v tom, že když soudce podlehne medializaci, která každého hrozně láká, když se stane mediální hvězdou, tak já mám potom obavu, jestli to nemá vliv na jeho rozhodování, jestli mu pak nejde spíše o to, aby byl mediální hvězdou. Protože ono je to hezké, být takový Cattani, lidem se to líbí, chtějí takovou tu sílu.

My nežijeme v reálném světě, ale podléháme virtuální realitě.

Nenaučili jsme se ještě po listopadu s médii pracovat, takže jim nadáváme. Já samozřejmě mám zkušenosti s reportéry a vím, co se dá udělat sestříháním – je to úžasné, co se dá sestříhat. Ale bojovat s médii je zbytečné. To se nedá vyhrát. S médii je třeba komunikovat. To je také poznámka k soudům. Komunikace soudů s médii by měla být dobrá. Na druhé straně média by se zase neměla snažit být státními zástupci ani soudy. A mně se často zdá, když se otevře nějaká kauza, že už všichni předem vědí ten výsledek a na soudce vzniká obrovský mediální tlak. A tam já vidím nebezpečí ovlivňování jeho rozhodování.

Nakonec bych rád řekl, proč bojuji za rozmrazení platů soudců. Je to proto, že neznám žádné jiné obdobné povolání a asi bych nikdy nemohl být soudcem, protože na povolání soudce je nejtěžší nutnost přenést se nad tu věc, nenechat se ovlivnit tím, že se jedná třeba o týrání dítěte, a rozhodovat opravdu nezávisle a svobodně. To je hrozně těžké. A to je důvod, proč si i přes problémy, které tady jsou, soudců nesmírně vážím.

MAREK WOLLNER

Redaktor, reportér (Reportéři ČT), dramaturg (Reportéři ČT). Vystudoval Fakultu sociálních věd UK, obor žurnalistika. Pracoval pro Lidové noviny, Respekt, Týden. Od roku 1999 pracuje v České televizi.

DEMOKRACIE VYŽADUJE VEŘEJNÉ OBHAJOVÁNÍ ZÁVAŽNÝCH ROZHODNUTÍ

Pan senátor Kubera mluvil nejdříve o tom, že zná reportéry a že ví, co dokáže stříh atd. Já si myslím, že mezi novináři jsou lidé, kteří využívají techniky k tomu, aby devalvovali výpověď mluvčího, ale stále si myslím, že je jich v zásadě méně než těch dobrých. Mezi novináři je podle mne stále ještě hodně idealistických lidí, kteří tu práci dělají s přesvědčením, že jejich povinností je hlídat politiky, být tedy tak zvanými hlídači demokracie a zároveň, ač to zní hrozně vznešeně a romanticky, odhalovat pravdu.

S tím jsem kdysi narazil, u nás totiž tuhle větu neradi říkáme – odhalovat pravdu. To proto, že jsme zažili 40 let komunismu, kde nás ta pravda s velkým P všechny fackovala od rána do večera, a tak to neradi říkáme. Kdysi jsem byl na nějaké konferenci ve Vídni, kde Američané a Angličané se za to vůbec nestydí a já jsem jim tehdy tak skromně namítl: počkejte, neříkejte tohle, novinář je přece od toho, aby odhaloval nebo zveřejňoval informace. Tím jsem strhl velkou debatu a pak se na mne všichni vrhli a já jsem nakonec ustoupil a řekl jsem si, že vlastně vyjadřují ideál. A toho ideálu bychom se nemuseli bát jenom proto, že jsme zažili v zásadě 40letou masáž, zneužívání a propagandu. A řekl bych, že mezi novináři je skutečně větší množství těch lidí, kteří tu pravdu chtějí odhalovat.

Stále si myslím, že mezi novináři je mnohem méně zkorumpovaných lidí než v jiných oblastech veřejného života. Já jsem se třeba za celou svou kariéru, která trvá 16 nebo 17 let, nesetkal s nikým, o kom bych si mohl důvodně myslet, že je zkorumpovaný. Velice často narážím na hloupé články, na články, které jsou možná vedeny rukou nějakého politika v zákulisí, nebo jsou vedeny rukou nějakého lobbisty v zákulisí, to je možné, ale stále mám dojem, že je to otázka nevzdělanosti nebo nezkušenosti těch lidí, nebo jde

o nezvládnutí základních pravidel řemesla. Ale zdá se mi, že to není úmysl. Může to být také často mindrák. Myslím, že mezi námi novináři lidí s touto lehkou vadou sebevědomí je dost. Většina novinářů chtěla být původně možná spisovateli, dnes musí psát jen články a občas si to možná chtějí vynahradiť. Tolik reakce na pana senátora a teď co se týče soudnictví nebo justice.

Potřeba komunikace

Myslím, že demokracie skutečně vyžaduje veřejné obhajování závažných rozhodnutí, která mají vliv na atmosféru ve společnosti, a že to se ještě v justici neujalo. Krásným příkladem toho je nejvyšší státní zástupkyně paní Vesecká, která na pozvání na tuto konferenci reagovala odmítnutím. To myslím vypovídá o mnohém. Určitě zrovna nejvyšší státní zástupkyně by měla co vysvětlovat, už s ohledem na kauzu Čunek a na to, jakým způsobem vysvětlovali například ten přesun ze Vsetína do Jihlavy. To myslím bylo totálně nezvládnuté, jediná tisková konference pana Salichova a pak jen písemná vyjádření nejvyšší státní zástupkyně a – řekl bych – stylem, kdy klást otázky není vůbec povoleno. Myslím, že zdůvodňovat tak závažné rozhodnutí tímto způsobem je obrovsky nedostatečné.

Ale to není omezeno jen na takto vážnou věc, jako je kauza Čunek, řekl bych, že s tím se novináři setkávají i u méně závažných kauz u soudů. A k tomu chci jako novinář říci jedno. Novinář, když vidí u někoho z veřejných činitelů, že nechce obhajovat své vystoupení nebo své rozhodnutí, tak je samozřejmě a priori podezřívavý. Tomu člověku to vždycky ubližuje. A já si myslím, že k jisté veřejné funkci to zkrátka patří. Je to automatické a my si na to budeme muset zvyknout. Podívejte se na kauzu Brückner v Rakousku. On nejdříve zazářil tak, že ho všichni milovali. Vzápětí se vrátili ke svým standardním výkonům a Brückner je nenáviděn. Možná, že k tomu

přispívá i Temelín a to, že je to Čech, ale řekl bych, že k tomu hlavně přispívá to, že Brückner nechtěl mluvit s novináři, protože si myslel, že je na to moc dobrý, že v zásadě nemusí nikdo zpochybňovat jeho geniální tahy. To může fungovat ještě u nás, ale už to nefunguje v Rakousku. A to si myslím, že se týká i ostatních oblastí života, kde veřejnost na informace čeká.

Logika soudního rozhodování

Druhá věc, co jako laik pozoruji, je absolutní změna rozsudků u různých stupňů soudu. Když první instance řekne VINEN, jako například v kauze Mlynář, 5 let natvrdo, a další instance řekne NEVINEN, nic se nestalo, tak já se domnívám, že v takovém právním chaosu je pak člověk zcela neschopen rozhodnout, jestli jeho jednání je pod trestní sazbu, nebo může konat bez rizika, že se mu něco stane. A pokud se tedy soudy takových výroků dopouštějí, pak si myslím, že to má velký dopad na vnímání veřejnosti. Domnívám se, že v podstatě je i špatně, že v zásadě neexistuje vysvětlení toho, kdo vlastně udělal chybu. Nemůže to být přece tak, že pravdu mají oba.

Tím se tady nikdo zřejmě vůbec nezabývá a mne by docela zajímalo, co se s tím dá dělat. Možná jsou napsány paragrafy tak, že se dají vykládat tak či onak, tím i oním způsobem. Já jsem kdysi přemýšlel o tom, že bychom měli udělat reportáž o jazyce těch zákonů. Kdysi jsme měli kuriózní případ, já jsem to sledoval v senátu, kdy poslanci zapracovali do zákona takovou větu, týkalo se to myslím odmazávání DPH u aut, že se to dalo brát jako povolené a zároveň i jako zakázané. Ty věty vypadají často jako trs trávy, slámy, houštiny, jedna odporuje druhé a v zásadě byste k tomu potřebovali ještě tři další vykladače sémantiky, aby vám ukázali cestu. Takže na to bych rád slyšel váš názor.

Vztah justice a politiky

Další a poslední poznámka se týká vztahu justice a politiky. Já vnímám jako velký problém souzení vlivných, významných, důležitých osob. Kromě zmíněného Čunka je zde kauza V. Železného, která se po letech totální nečinnosti maličko začíná hýbat. Je tomu 5 nebo 6 let, kdy se čeká na cokoli, co se v tom stane. A takových případů je x. Alexandr Novák v Chomutově, který 6 let čeká na soud, je už myslím obžalován, je to vážná věc, protože 45 mil. korun mu mělo přistát na účtu v Rakousku, je podezřelý z korupce. Podle mne díky tomu, že to bylo v Rakousku, tak se ten případ odhrabal a začalo se s ním něco dělat, nicméně stále se čeká, jestli se soud s ním bude vůbec konat. A my jsme v souvislosti s touto věcí narazili na takový názor z justice, že u každé kauzy, která má několik tisíc stran, je velice pravděpodobné, že nikdy souzena nebude; že složité kauzy nebo věci, které mají politický podtext, se rozrůstají do několikatisícového spisu a ve chvíli, kdy spis nabude takový objem, je velmi pravděpodobné, statisticky vzato, že ten člověk nikdy nebude odsouzen. Je to empirické pozorování a myslím, že zase tak těžké na pozorování to není, protože to je zrovna případ Železný, případ Novák a řekl bych, že bychom takových případů našli více.

JUDR. JERONÝM TEJC

Vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (2001), po absolvování praxe advokátního koncipienta je od roku 2005 advokátem. V roce 1997 vstoupil do ČSSD. Od června 2006 je poslancem sněmovny za Jihomoravský kraj. V Poslanecké sněmovně je předsedou Stálé komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby a členem Ústavně-právního výboru a Výboru pro bezpečnost.

JE TŘEBA SE ZAMĚŘIT NA ZAVEDENÍ SOUDCOVSKÉ SAMOSPRÁVY A NA JEJÍ KOMPETENCE

Dovolím si posunout dnešní diskusi k dalším bodům a tématům, které byly avizovány na začátku této konference, a to především k dopadům nového zákona o soudech a soudcích a vůbec toho nového kárného řízení a k tomu, jak tento nový zákon může nebo nemusí změnit otázku nezávislosti soudů a případně i státních zástupců. Budu hovořit zcela věcně a objektivně, tak jak to čekáte od opozičního politika.

Začnu kárným řízením. Já si myslím, že je dobře, že ten návrh byl předložen do Poslanecké sněmovny a Senátu, že se o něm jednalo a že vznikl po letech nějaký ucelený návrh, nějaká koncepce toho, jak kárné řízení změnit. Myslím, že nikdo nezpochybňoval to, že by k nějaké změně dojít mělo. Je tam několik věcí, o kterých se hodně hovořilo a hovořit bude. Jednak je to ten trošku kontroverzní laický prvek při rozhodování o tzv. kárných opatřeních. Jak již bylo řečeno, případ Slovenska dává jasně za pravdu těm, kteří říkají, že k žádnému výraznému zpřísnění trestů a rozhodování nedojde. Necháme se překvapit, on příklad Slovenska nemusí být úplně zobecnitelný.

To, že jako kárný soud byl zvolen Nejvyšší správní soud, považuji za více než logické, za účelové. Mám pocit, že to trošku má odraz jednak v určitých personálních neshodách, řekněme obsazení Nejvyššího soudu, ať už je to odůvodněné nebo neodůvodněné. Ale myslím, že zdůvodnění toho, proč kárným senátem má být Nejvyšší správní soud, není úplně vhodné.

Na druhou stranu zase vyvážení volby Nejvyššího správního soudu je podle mého názoru poměrně dobře eliminováno sestavováním kárných senátů při jednotlivých případech. To, co já považuji za obrovskou chybu celého toho kárného řízení, je, že v případech

odvolání soudce, případně předsedy nebo místopředsedy soudu z funkce není možno využít opravného prostředku. Na půdě ústavně-právního výboru proběhla velká diskuse a my jsme neuspěli s návrhem, aby byl právě v těchto případech zaveden určitý druhý stupeň toho rozhodování.

Jsem přesvědčen, že v případě, že se jedná o srážky z platu, o nějaké dočasné omezení, pak ať se klidně rozhoduje v tom prvním stupni. Ale pokud se jedná o to, že někdo přijde o talár, pak mám pocit, že by tady právě z důvodu nějaké ochrany a nezávislosti měl existovat opravný prostředek, a to byl jeden z důvodů, proč jsme se nakonec rozhodli tento návrh zákona nepodpořit.

Otázka funkčních období

Pak je zde otázka funkčních období předsedů a místopředsedů soudů. Přestože většina soudců nebo možná řada soudců s tím nesouhlasí, já musím říci, že souhlasím s tím, aby bylo zavedeno nějaké funkční období. Teď se nebavím o tom, jestli to má být 7, 10 nebo 15 let, ale mám pocit, že soudce, například předseda Nejvyššího správního soudu, pokud by byl jmenován v 35 letech nebo ve 40 letech a vydržel by tam do 70 let, pokud by se nestal pochopitelně nějaký velký problém, tak dochází k určitému vyhoření. A byť by to nemělo mít vliv na fungování toho soudu, tak si myslím, že je lepší, když existuje určitá konkurence a ne když je ten stav zablokovaný na několik desítek let. Možná bychom neměli ty problémy, kdybychom byli standardní demokracie a kdyby tady demokracie fungovala 40 – 50 let, protože pak by se nestávalo, že by se předsedy těchto soudů stávali lidé dříve než v 50 letech a nemuseli bychom řešit otázku funkčních období.

Důvodem, proč jsme zákon nepodpořili, je, že ta otázka funkčních období nebyla na počátku vůbec diskutována, ta byla zařazena

až při jednání ústavně-právního výboru, nebyla žádným zásadním způsobem zdůvodněna a především, podle našeho názoru, nebyla uspokojivě vyřešena otázka, kdo by měl v případě, že bude funkční období zavedeno, jmenovat soudce do těch funkcí znovu. Já osobně bych byl spíše stoupencem toho, aby například předsedy okresních soudů jmenoval předseda krajského soudu, předsedy krajských soudů předseda Nejvyššího soudu nebo nějaká soudcovská rada, o které samozřejmě musíme do budoucna uvažovat, ale jmenování ministrem spravedlnosti, byť za určitých omezujících podmínek, považuji za něco, co dlouhodobě může vznést otázku nezávislosti rozhodování soudů a co nepovede k ničemu, co by tu nezávislost a zároveň i kvalitu do naší justice přineslo.

Co je třeba vyřešit

Myslím, že v budoucnu se musíme zaměřit na několik věcí. Především vést věcnou debatu o zavedení soudcovské samosprávy a o jejích kompetencích. Ona určitě není všespásná, má svá rizika, nicméně zcela jistě odolává lépe politickým tlakům než ten systém, který je nastaven nyní. Mám pocit, že po zkušenostech z posledních měsíců a let právě toto potřebujeme a budeme potřebovat ještě více. Výhoda toho, když je justice skutečně nezávislá, je výhodou i pro politiky, protože pak lze některá rozhodování přenášet právě na ni. Já jsem shodou okolností předseda sněmovní komise pro kontrolu bezpečnostní informační služby a musím říct, že v Polsku, kde kredit justice je mnohem vyšší, neměli vůbec problém s tím, jak tyto služby kontrolovat, protože tam politici nemohou zasahovat do zpravodajských služeb jinak než z pozice moci výkonné a kontrola je prováděna soudnictvím, které má důvěru občanů. Obávám se, že kdybychom teď chtěli přenést například kontrolu právě zpravodajských služeb na soudnictví, tak bychom soudcům jen ublížili,

protože by získali zase jen problémovou oblast, se kterou by si jen těžko někdy poradili.

Pokud se týká té nezávislosti. Já mám, upřímně řečeno, menší obavu z toho, že budou jednotliví soudci v tom množství ovlivňování politiky, než z toho, jaké jsou vazby některých okresních soudců nebo soudců na okresních soudech v menších městech, kde skutečně ty vazby někdy dosahují – jak jsem poznal z pozice advokáta – oblodných rozměrů. Myslím, že v tom počtu to nakonec vychází mnohem hůře než ovlivňování politiky. Tím nechci říkat, že se toho nemusíme obávat. Pokud bychom dospěli k tomu, že by politici získali větší vliv na fungování, respektive na rozhodování soudů, ať už přímý nebo nepřímý, tak by to mělo samozřejmě fatálnější dopady než to, o čem jsem teď hovořil.

Ta debata, která musí proběhnout, se musí zabývat i otázkou podmínek pro jmenování soudců, a musí to být diskuse jednak nad věkem, ale také nad zkušeností. Myslím, že pokud je soudcem jmenován bývalý úspěšný advokát třeba v 50 letech, tak už se nemusí ohlížet na svou budoucí kariéru jako začínající třicátník, který přichází s nějakým očekáváním kariérního růstu. Je to asi otázka určité tradice, která u nás je z Rakouska-Uherska. Ale myslím, že ta diskuse musí zahrnovat otázku, jestli je nebo není dobrá ta prostupnost jednotlivých právnických povolání i směrem k soudu, nejen od soudu. Dále otázku toho, zda lidé bez nějakých velkých životních zkušeností (byť asi není vhodné, abych o tom hovořil já v 31 letech), například právě v mém věku, mají rozhodovat v trestních senátech nebo mají rozhodovat o tom, komu připadne dítě, přestože nikdy dítě neměli. Takže i tahle diskuse musí nastat, byť určitě bude složitá.

A na závěr. To, co já teď nejvíce vyčítám řekněme vládě nebo ministru spravedlnosti, je určitý odklon od snahy řešit situaci v justici jako celek a jakési soustředění na legislativu. Protože ta, podle mého názoru, může přinést řadu dobrých věcí, ale pokud nebudeme

schopni ji aplikovat, tak v konečném důsledku nebude k ničemu. Myslím si, že do budoucna je základem diskuse o soudcovské správě a také o tom, jak ministr spravedlnosti nebo vláda mají vytvářet podmínky justici, a to myslím není jen otázka legislativy.

DISKUSNÍ PANEL 2

POHLED SOUDCŮ

JUDR. JAN VYKICKÝ

Vystudoval Právnickou fakultu UK, v roce 1978 získal titul JUDr., rigorózní práci věnoval oblasti mezinárodního práva veřejného (téma *Užití síly v mezinárodním právu veřejném*). Po studiích pracoval od roku 1974 u různých pražských soudů vždy ve funkci soudce občanskoprávního úseku. Od roku 1980 cca 10 let působil rovněž jako externí pracovník Manželské a předmanželské poradny v Praze. Od roku 1990 vykonává funkci předsedy Obvodního soudu pro Prahu 10. V letech 1991 až 1996 byl prezidentem stavovské soudcovské organizace, občanského sdružení Soudcovská unie ČR. Od roku 1996 je členem Výkonné rady Mezinárodní a Evropské asociace soudců a zástupcem Soudcovské unie ČR v těchto organizacích. Je čestným prezidentem Soudcovské unie a čestným členem Združenia sudcov Slovenska. Je členem dozorčí rady o.p.s. DONOR OPTIMUS a Dobrovolnického centra o. s. Hestia – Národní dobrovolnické centrum. Dále je členem Správní rady TIC a Grémia JČP.

O OSOBNOSTI SOUDCE A PROBLÉMECH SOUDNICTVÍ

Když jsem uvažoval o tom, o čem bychom mohli společně diskutovat, tak jsem si předně řekl, že v soudnictví, ostatně jako i v jiných oblastech činnosti, kde mají být nějaká rozhodnutí přijata veřejností, bude asi významnou roli hrát osobnost. A z toho mi vyplývá celý vějíř otázek.

Máme takové osobnosti v soudnictví? Jsou vůbec žádané takové osobnosti? Chce ten systém skutečně sebevědomé, vzdělané a nezávislé soudce? Očekávám, že ta diskuse bude v tomto smyslu velmi plodná. Nevím kdo a do jaké míry se bude zabývat posledním stavem soudcovského práva po přijetí zákona č. 314 z tohoto roku, který vtiskl zákonu o soudech a soudcích charakter, a tady to hodnocení říci musím, úplně nejhoršího soudcovského zákona na celém světě, mám tím na mysli demokratický svět. Možná, že v Bělorusku, na Kubě nebo v Číně je to ještě horší. Ale formálně vzato, je to nejhorší zákon, jaký jsem kdy v životě viděl, ba dokonce, o jakém jsem kdy v životě slyšel. A to proto, že zavádí některé novoty, ale bez obranných mechanismů, které obsahuje i jinak problematická úprava třeba v Polsku nebo Maďarsku.

Proč si někdo myslí, že se situace v soudnictví zlepší přijímáním represivních opatření? Stojíme zde před takřka filosofickou otázkou, do jaké míry je vůbec represe způsobilá produkovat kvalitu a ne pouze negativní a neefektivní obranné reakce napadeného organismu.

K čemu jsou novoty v soudnictví – přísnější kárné řízení, vydírání soudců přes prodlužování subjektivních a objektivních lhůt, podávání kárných řízení, časově omezené mandáty apod., když zároveň úplně ignorují skutečné problémy soudnictví?

Skutečný problém soudnictví je kariérismus. Ten definovala již rakousko-uherská absolutistická doktrína ve druhé polovině 19. století a mělo by nás znepokojovat, proč je u nás zachován dosud. Z toho pak vyplývá druhý problém, a to podcenění a postupný rozvrat prvostupňového soudnictví. Nevím, zda si to veřejnost a novináři uvědomují, avšak okresní prvostupňové soudnictví se dostává do situace, kdy fyzicky přestává být schopné zvládat svou úlohu, a to pro strmý nárůst povinností a očekávání veřejnosti, pro které však souběžně nejsou vytvářeny nezbytné personální a finanční podmínky. Systém prvostupňového soudnictví by měl tvořit filtr, který by zachytil a kvalifikovaně zpracoval 95 % takových kauz, které opravdu zajímají veřejnost (neboť se týkají každodenního života lidí) a odvolacím a dovolacím soudům ponechal jejich autentickou úlohu (šlechtění práva, judikatura, rozhodování o soudcovských omylech). Místo toho jdeme špatným směrem, neboť podcenění prvostupňového soudnictví logicky ústí v produkci velkého objemu chyb z přetížení a vnucené hektické práce, nutící odvolací a dovolací soudy k činnostem, které jim vlastně nepatří a odvádějí je od jejich autentické práce.

Nezaměňujme si poradní postavení s rozhodovací kompetencí. Kdo chce rozhodovat, ten se musí smířit také s tím, že ponese odpovědnost.

Proč byl ten poslední zákon, novela 314, přijat způsobem, který zesměšňuje a degraduje legislativní proces? Upozornili na to i politici s demokratickou vizí. Ústavní soud prohlásil tzv. přílepky za ústavně nepřijatelné. Přitom některé pasáže zákona č. 314/2008 Sb. charakter přílepku nesou. Přinášejí totiž novou problematiku, která v návrhu zákona obsažena nebyla a nebyla ani odpovídajícím způsobem (pokud vůbec) věcně diskutována. Prošla parlamentem, aniž by k ní byla důvodová zpráva. Co to je jiného, než neústavním a nefér způsobem protlačit do zákona instrument, který je politicky zajímavý pro zvýšení šance ovlivnit nezávislost soudnictví?

A pak jsou tady drobnosti. Proč se o 300 % prodlužuje subjektivní lhůta pro podání návrhu na kárné řízení a o třetinu ta objektivní? Řekněme si to na rovinu. Je to tak, že dneska soudce je 6 měsíců až 3 roky v situaci, kdy neví, jestli na něj někdo nepodá návrh na kárné řízení, jehož výsledkem může být krutý až úplně rituální trest. To už leckomu může stát za úvahu, jak se v konkrétní kauze zachovat. Samozřejmě, autoři tohoto zákona nevědí vůbec nebo naopak vědí moc dobře a mlčí o tom, jak slušná většina soudců byla bezmocná proti 5 nebo 10 procentům kariéristů či rovnou lumpů, kteří seděli na rozhodujících místech v soudnictví. A řekněme si na rovinu, že stojíme v situaci, která může generovat ten samý problém. Lidé s divnou motivací se mohou dostat na místa, ze kterých budou schopni ovlivňovat charakter a projev soudnictví, obecně, ale třeba i v konkrétních kauzách. Proč vůbec posilujeme systém, který může mít takové důsledky? Položili si také politici otázku, čím takový systém hrozí i jim, v rukou politického extremisty? A to není jen hypotetické riziko!

JUDR. LIBOR VÁVRA

Vystudoval Právnickou fakultu UK. V letech 1986 – 1989 byl justičním čekatelem Městského soudu v Praze, v letech 1989 – 1994 předsedou trestního senátu Obvodního soudu pro Prahu 10, poté soudcem odvolacího senátu Městského soudu v Praze. Od roku 1999 je předsedou Obvodního soudu pro Prahu 1. Od počátku devadesátých let spolupracuje s Ministerstvem vnitra ČR v oblasti vzdělávání obecní policie, sociálních odborníků a pracovníků projednávajících přestupky. V letech 1998 – 2002 působil jako prezident Soudcovské unie ČR.

DŮVĚRYHODNOST ZNAMENÁ OTEVŘENÍ SE VNĚJŠÍ KONTROLE

Pan Vyklický tady nadnesl celou řadu velmi závažných otázek, alespoň po mém soudu tak závažných, že já na ně vůbec nebudu odpovídat, ale dotknu se té jevové stránky, protože v názvu konference je důvěryhodnost.

Co tak vnímám z debaty v justici, důvěryhodnost znamená samozřejmě mimo jiné i otevřenost justice vnější kontrole, informaci, informativnosti soudního života od počátku jakéhokoliv typu řízení. Vlastně existují, když to velmi zjednoduším, dva velmi přesně definované tábory právníků. Jedni jsou velmi vstřícní vůči médiím, snaží se, samozřejmě v rámci možností, tak jak to zákon ukládá nebo omezuje, přenášet přes média občanům informace o tom, proč a jak ta která kauza funguje nebo nefunguje, případně jak dopadla. Druhá, nepochybně významná, část justice tvrdí, že klíčové je, že ten rozsudek je správný. Tam je to moje stanovisko, tam to napiší, tam ať si to každý přečte a novináři nechtě si to sestudují také.

Já se netajím tím, že patřím do té první skupiny. Přemýšlel jsem nad tím, jestli nemají pravdu kolegové, kteří říkají: všechno je v rozsudku, ať si to tam každý vyčte, a tak jsem se zkusil na ty rozsudky dívat z jiné stránky. Už se tady toho dotkl tuším pan Wollner nebo pan Němeček. Opravdu jsou ty rozsudky psané pro to obecnstvo? Pro obyvatele, pro občany? Tak, že když si někdo přinese rozsudek ze svého okresního soudu a v restauraci svým kamarádům hasičům ukáže, jak dopadl ve svém sporu, že všichni pochopí argumentaci a důvody, které ten soud vedly? Všichni píšeme rozsudky jen pro vyšší soudy. Protože odůvodnění 98 % účastníků nezajímá. Zajímá je výrok. A podle toho, postupem času, podle mne degraduje ten písemný projev.

Písemný projev v soudních rozhodnutích degraduje k odbornému textu. A jak jsme tady v kužárně o přestávce ještě dodávali s kolegy, navíc dnes s používáním počítačů dochází k dalšímu zajímavému jevu, totiž že předchozí rozhodnutí nebo obžalobu v trestní věci přetáhnu z CD do odůvodnění svého rozsudku, abych se nemusel pinožit s popisem jednotlivých důkazů, když se tolik nezměnilo, což vede k tomu, že dříve 18stránkový už tak nečitelný text má rázem 98 stránek. A pak řeknu, víte, to je závažná věc, 100 stránek jsme popsali, abychom vysvětlili naše rozhodnutí. Z toho 90 jich psal státní zástupce, který to zase přetáhl z návrhu vyšetřovatele nebo policejního rady, takže vlastně na počátku toho rozhodnutí sedí policista, který na začátku musí sdělit obvinění a definovat skutek ve věci trestní. Takhle se obávám, že reálně ty rozsudky vypadají.

Rozhodnutí má nezastupitelnou, klíčovou úlohu v naší práci. Ale obávám se, že argument, že tím rozsudkem vychováváme veřejnost, ba co víc, tvoříme justici důvěryhodnější, protože rozsudky jsou pěkné, pochopitelné, přehledné – obávám se, že tenhle argument neplatí. A tím se dostanu zpět k novinářům, protože to je téma, které má ještě něco, co je velmi podobné justici a novinářům. Říká se, že vlastně jsou to takové dvě moci, které mají hlídat politiky. A zajímavé je, alespoň tak mne to napadlo, že vlastně máme stejnou potíž, jak novináři, tak my, soudci. My jsme atomizovaná moc. Každý z nás. Já řeknu, no, co mohu za toho z okresního soudu tamhle? Já nemůžu ani ovlivnit rozhodování a chování svého kolegy u soudu, kde působím, kromě nějakých obecných debat a diskusí, tak proč mne činíte odpovědným za to, jak rozhodl někdo na druhém konci republiky, a ještě v jiném stupni řízení? Stejně tak je to vlastně s novináři. My vždycky řekneme, vždyť vy tomu vůbec nerozumíte. Ani si nedáte práci rozlišit obviněného, žalovaného, odpůrce a svědka, motáte to dohromady. Ty lidi tím leckdy urážíte, ale oni mají stejný problém. Také jsou atomizovaní...

Druhý společný problém je docela zvláštní. Jakoby rozhodoval jenom čas. Dnes se nemluví skoro o ničem jiném. Každý pochopí, že nějaký rozsudek může ulítnout nebo může být tak novátorský, že třeba jeho hodnota se zjistí až časem, ale nikoliv v té konkrétní kauze. Ale jde o čas, pořád lhůty, průtahy, rychle rozhodnout. Absolutním vrcholem jsou úpravy procesních předpisů, kdy dneska už pomalu budeme mít normované i přečtení jedné stránky spisu a to se bude sledovat.

Stejně tak jsou tlačeni novináři, logicky. Pokud zpráva vyjde den poté, co ji přinesla ostatní média, má nulovou hodnotu. Pouze ty noviny, nebo to médium, které má dostatek finančních prostředků, prosperuje a může si dovolit více a kvalitnějších novinářů, takže ten tlak na rychlost i za cenu méně kvalitního zpracování informace je ekonomický. Připouštějí to i novináři, řada z nich mi přiznává, já vím, to bylo odfláknuté, měl jsem si ještě ověřit tu či onu informaci, to víš, ale končilo to. My už musíme krajské vydání rozesílat po republice v tolik a tolik hodin, do pražského se nám to ještě vešlo, protože je to velmi rychlé. Ale uvědomují si, byť v jiných hodnotách, že někdy ten časový tlak může být stejně smrtící i pro to soudní rozhodnutí? Co pro soudní rozhodnutí! Vezměte si, jak citlivá jsou rozhodnutí v přípravném řízení, o osobní svobodě, domovních prohlídkách, odposleších!

Konec konců odposlechy, to je dneska téma samo o sobě. Ale jak funguje povolování odposlechů v časovém stresu? Přijede speciální vyšetřovací tým s 12 přepravkami od banánů, v nichž je základní svazek týkající se nějaké vytunelované banky, a potřebují do čtyř hodin od této chvíle povolit nebo nepovolit odposlechy na 27 lidí, kteří mohou být dotčeni kšeftem, který se večer má stát. To se mi stalo, je to už asi 12 let, ta věc je pravomocná, no a co teď? Mám začít prohledávat ty banánové přepravky, kde vlastně samozřejmě ten spis je nehotový, ty věci jsou tam shromážděné zdaleka ne tak přehledně, jako když člověk pak dostane tu věc k souzení. To je přece

také časový tlak, ještě ke všemu o významné osobní svobodě těch dotčených. Takže pokud jde o časový tlak, pochopí ti novináři, že my jsme na tom zhruba stejně? A volají-li po rychlém rozhodnutí (tím nemyslím ty 15leté kauzy), po rychlém rozhodnutí hned, teď, tady, pochopí, že se vlastně dopouští téhož, pod jakou knutou toho ekonomického života redakce žijí oni? Takže jsme tedy dva hlídači, my dvě skupiny, které jsou jednak atomizovány z logiky věci a jednak pod stejným tlakem, a to tlakem časovým.

Další možný zdroj nedorozumění mezi námi a médii: nezacházejí někdy novináři s českým jazykem jinak než my? Nepracují oni jinak? No to je k uzoufání, mít ve dvou větách potřetí za sebou obžalovaný. Pak si vzpomene, že tuhle slyšel obviněný, a dá to tam taky. Synonymum přece občerstvuje text, že jo?

Jestli i tady není určitý zdroj nedorozumění, který někdy nastává? Dnes jsou to jenom média, kdo přenáší důvěryhodnost nebo nedůvěryhodnost kohokoliv, tedy i justice. Takže otázka zní, jestli vedle všech těch systémových věcí, tedy bez ohledu na to, jaké máme zákony o soudech a soudcích, jak funguje nebo nefunguje tato republika, k malé důvěryhodnosti české justice nepřispívají vlastně tyto drobnosti: potíže v komunikaci a třeba i v té češtině, nebo nepochopení toho časového tlaku.

JUDR. MARTINA KASÍKOVÁ

Působí jako předsedkyně Okresního soudu Praha – východ a je poradkyní ministra spravedlnosti pro oblast justice. V roce 2007 obdržela ocenění Právník roku 2007 v oboru občanské právo. Je členkou Republikové soudcovské rady Soudcovské unie ČR. Je členkou představenstva občanského sdružení Babybox pro odložené děti – Statim.

POTŘEBA REPREZENTACE JUSTICE JAKO JEDNÉ Z MOCÍ VE STÁTĚ. VIZE A PLÁNOVÁNÍ.

Chci promluvit o vztahu jednotlivých funkcí ve státě a také o důvěryhodnosti justice. Vlastně dokonce bych řekla, že tady budu téměř jako první hovořit o jakési, z mého pohledu, nutnosti zřízení orgánu reprezentujícího justici.

Domnívám se, že naše justice, a za chvíli povím proč, se pohybuje v takových obdobích dlouhodobé nečinnosti a pak v hektických obdobích. Začnu opravdu zeširoka. Byla jsem před 14 dny na školení, které je nazváno tak úžasně anglickými termíny, Management a Teambuilding. Protože v naší justici se měníme, měníme naše organizace soudů, takže předsedové soudů by měli být vzdělaní i v těchto oblastech. A tam jsem se dozvěděla, že jako ten, kdo řídí nějakou organizaci, bych měla mít vizi. Měla bych mít vizi řízení té organizace, toho, co bude dělat, jaké tam budou personální zdroje, a to, protože pětiletky už se opouštějí, tak v horizontu řekněme 2 – 3 let.

Pak jsem přišla zpátky na soud, zrovna v období, kdy jsme dělali rozvrh práce na rok 2009. Tak jsem s kolegyněmi a kolegy začala hovořit o tom rozvrhu, jak bude od ledna, měli jsme ještě nějaké výhledy na únor a já jsem začala hovořit o tom, jak by to na našem soudu mělo být v létě. Od července. Oni se na mne všichni dívali, a protože jsou ke mně zdvořilí, tak neříkali nic, až paní místopředsedkyně mi do té vize skočila a řekla, tak, budeme se bavit asi o tom lednu a únoru. Protože je to žena erudovaná a praktická, měla pocit, že než hovořit o tom, co bude na našem soudu v létě, můžeme ten čas využít lépe tím, že se budeme bavit o tom, co bude v lednu a únoru, nebo půjdeme vyřizovat spisy. Prostě vycházela ze své běžné pracovní zkušenosti. Na soudu nemá cenu plánovat něco na půl roku dopředu, protože nikdo z nás neví, co bude za půl roku.

A já jsem se pak zamýšlela nad tím, proč jako předsedkyně soudu – a samozřejmě se to týká vedoucích státních zástupců i těch, kteří vedou advokátní kanceláře – proč si prostě nemůžeme dovolit vizi na dobu 2 – 3 let dopředu.

A dospěla jsem k závěru, že resort justice (budu teď chvíli používat toto spojení), resort justice tyto vize na tak dlouhou dobu sám vlastně nemá. Ministři spravedlnosti se střídají s větší frekvencí, než jsou 2 – 3 roky. Takže i ten, který by měl to štěstí, že by byl v úřadu 4 roky, si nikdy není jist, že v tom úřadu ty 4 roky bude, a nemůže si sám dovolit vize, které by měl rozložit na období 4 let. A právě proto říkám, a všichni to dennodenně v našich praktických obdobích zažíváme, že střídáme období hektická, jako nyní, a pak období, kdy se z pohledu justice neděje téměř nic. A proto si myslím, že by měl existovat určitý orgán – a tak se dostávám k tomu, o čem jsem chtěla hovořit – orgán, který by reprezentoval justici nejenom v těch personálních otázkách, o kterých se zde dnes už hovořilo, při vybírání soudců, ale který by měl i kompetence v těch vizionářských nebo koncepčních otázkách, abychom věděli, co budeme dělat asi za 2 roky a kam směřujeme. V tuto chvíli to prostě nevíme.

Každý se ovšem může ptát, proč stejnou garanci a stejnou vizi nemá mít resort zdravotnictví nebo resort průmyslu. Já si myslím, že by to také měly mít, samozřejmě. Ale rozdíl mezi resortem justice a resortem zdravotnictví je v tom, že justice není resort. Justice není resort, justice je to, co tady padlo, je to jedna ze čtyř současných mocí ve státě. A je to ta z těch mocí, která by měla být v tom dobrém slova smyslu nejkonzervativnější. To znamená, že změny, které by se jí měly týkat, by měly být uvážlivé, rozumné, dlouhodobě plánované a společensky akceptovatelné.

Teď mluvím o nějakých slovech – resort, justice a musím říci, že při tom spojení resort justice mi vždycky naskočí husí kůže. A ještě více se dokážu naježít v případě, když slyším, že soudce je referent spisu, kdy se dočtu ve spise: předlož spis referentovi! Tím se myslí

soudce. To spojení resort justice i ten referent, to jsou termíny, které běžně používáme my sami, soudci, uvnitř justice. A tady jenom chci říci, že tím demonstrujeme svůj vlastní vztah k sobě samým a k justici jako takové, kdy je vidět, že my sami se degradujeme na referenta, to znamená úředníka vyřizujícího spis. Ale soudce není úředníkem, který vyřizuje spis, ten má řešit kauzu, rozhodovat o právech a povinnostech. A justice samozřejmě není resort, není součást výkonné moci, reprezentované ministrem.

Tady se vracím k tomu, o čem jsem mluvila na začátku. Nebude-li justice reprezentovaná – nechci říci soudcem, ale někým, kdo bude reprezentovat ji samou – a nebude-li mít veřejnost osoby, se kterými bude ztotožňovat justici, tak se domnívám, že to řešení nějakých dlouhodobých změn nelze nalézt.

Omlouvám se, že teď na konci jsem mluvila trošku proklamačně, ale bohužel mám pocit, přes veškerou svou pracovní dosavadní zkušenost, že pokud neuděláme ten krok a my sami se nebudeme vnímat trochu více a možná i symbolicky a nedobereme se tím k nějaké diskusi s politickou reprezentací, tak to řešení nenajdeme.

JUDR. TOMÁŠ LICHOVNÍK

V soudnictví pracuje od roku 1992. Nedávno byl zvolen prezidentem Soudcovské unie. Pracuje jako předseda Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou. Jeho soudní specializací je občanské právo. Ve vedení Soudcovské unie působil od roku 2005, kdy zastával funkci viceprezidenta Soudcovské unie.

PODMÍNKY PRO EFEKTIVNÍ A DŮVĚRYHODNOU SPRÁVEDLNOST

Budu se muset zabývat novým zákonem o soudech a soudcích, byť si to opravdu nezaslouží. Asi jste všichni měli možnost se s ním seznámit. Tady bych navázal na senátora Kuberu, který velmi pěkně vystihl, že se předkládá zákon s tím, jak by měl vypadat pro veřejnost, a potom, na druhý pohled, zjistíme, co vlastně v tom zákoně je. Takže na ten první pohled se předloží zákon tak, že vlastně konečně vyřeší to, co uložil Ústavní soud, že tedy není vyřešeno odvolávání soudních funkcionářů. Navíc ještě vlastně zavede časově omezené mandáty soudních funkcionářů, tedy teď by to mělo opravdu fungovat a přinese to zlepšení v justici. Teprve když se podíváme na ten druhý pohled, tak zjistíme, co za tím vlastně je nebo co to přineslo. Časově omezené mandáty ve spojení se současným způsobem jmenování či znovujmenování soudních funkcionářů, to je opravdu naprosto bezprostřední ohrožení nezávislosti soudnictví.

Je třeba si uvědomit, že každý předseda soudu je současně soudce, který rozhoduje a vedle toho má obrovský vliv na dění u toho soudu, ať již třeba prostřednictvím rozvrhu práce či jinak. Jestliže výkonná moc má v ruce nástroj, jakým velmi silně může působit na toho, kdo je současně předsedou soudu a chtěl by jím být i do budoucna, nebo na někoho, kdo by jím chtěl být a zatím předsedou soudu není, pak je to právě omezení té nezávislosti. Jestliže budu dlouhou dobu předsedou soudu, mám nejrůznější pohnutky k tomu, proč bych chtěl být předsedou soudu i do budoucna, tak jsem vydíratelný, jsem ovlivnitelný. Teď to nemyslím na sebe, byť za tři roky mi končí mandát, ale myslím to obecně. Samozřejmě, že záleží vždy na osobnosti toho kterého soudce, toho kterého funkcionáře. Ale zákon by měl být postaven tak, aby nespolehl na to, že v čele soudu bude osobnost, u které nepřipadá v úvahu, že by se snížila k tomu,

že udělá něco za to, aby zůstala ve funkci. Zákon musí znít tak, aby prostě neumožňoval takovou manipulaci a bohužel, dnes tak nezní. Velmi snadno tu manipulaci umožňuje. Stát je účastníkem mnoha a mnoha řízení, to každý z vás ví, v trestním řízení je stát účastníkem vždy, jako strana žalující.

Tady spatřuji ten zásadní problém, přímé ohrožení nezávislosti. A aby má kritika nebyla jen destruktivní, ale i konstruktivní, tak bych měl nabídnout i nějaké řešení. Tady bych navázal na kolegyni Kasíkovou, která to tady již zmínila, a sice nějaký ten zastřešující orgán soudní moci, který by mohl vyvažovat moc výkonnou třeba svou návrhací pravomocí soudních funkcionářů, případně jmenováním soudních funkcionářů (teď nevím, jestli to mohu říci) soudů nižších stupňů. Takže tato pravomoc by mohla být minimálně v té personální sféře takovému orgánu svěřena a takový orgán by zajišťoval, že ta výkonná moc sama o sobě nemůže bezprostředně působit na soudní funkcionáře, případně na ty, kteří se chtějí soudními funkcionáři stát. To by bylo asi k zákonu o soudech a soudcích, k té novele.

Tato konference by se měla zabývat nezávislostí, popřípadě možností ovlivňování soudního řízení. Já bych tady rád poukázal na jednu okolnost. Podle mne je soudnictví, justice ve své podstatě asi nejméně korupční prostředí. Možná mne budete považovat za snílka, ale já to tak vidím. Jestliže mám každé rozhodnutí přezkoumatelné, skoro každé rozhodnutí podléhá přezkumu, tak nemá cenu příliš korumpovat soudce na prvním stupni, protože pak by se museli zkorumpovat ještě další dva na odvolacím stupni (stačí dva, oni ho přehlasují, nemusí být všechno jednomyslné – a máme s tím zkušenosti). Když se nad tím zamyslíme z toho ekonomického hlediska, tak je to nesmysl, protože uplatit tři soudce by bylo ekonomicky už náročné. Také bych měl velkou obavu, aby se jeden z nich nevzepřel a tu věc neoznámil. Předpokládám, že by to snad udělali všichni, ale...

Pokud mám argumentovat pouze v té rovině teoretické, tak si myslím, že těžko lze uplatit tři soudce. Takže to je ten pohled, proč si myslím, že justice není tolik korupční prostředí, pokud se jedná o rozhodování. Ale to se týká jen rozhodování, kde je nějaký opravný prostředek přípustný. Nechci zabíhat do trestního práva, kde se rozhoduje například o vazbách a kde tedy opravný prostředek není, popřípadě nemá význam.

Chci se ale spíše dotknout jiné věci, kde vidím možnost korupčního prostředí. Zase, prosím vás, mluvím jen teoreticky, nechci, aby to bylo vztaženo, že se to opravdu děje. Co lze získat u soudu, aniž by se proti tomu mohl někdo bránit, nebo aniž by se proti tomu mohl někdo odvolat? Mohu získat to, že moje věc bude projednána přednostně. Mohu získat to, že moje věc bude projednána s velkým zpožděním. To jsou velmi významné věci. Jak se jim dá zabránit? Dá se jim bránit tím, že nebudou moci být věci projednávány přednostně, protože nebude důvod, budou všechny probíhat plynule. Nebudu moci odkládat nějakou věc, protože všechny věci probíhají plynule. Takové podmínky tady nejsou. Sami dobře víte, že v naší justici existují obrovské rozdíly, skutečně propastné rozdíly mezi tím, jak jdou práva v jednom kraji a v druhém kraji. A to je podle mne také vytváření korupčního prostředí. Pominu-li to, že se tím porušuje základní právo občanů na to, aby jejich věc byla projednána v přiměřené době, tak to ještě má tuto reminiscenci.

Takže já si myslím, že kromě té změny zákona o soudech a soudcích je potřeba se věnovat i této oblasti a dosáhnout toho, aby práva šla ve všech krajích a ve všech okresech stejně. Tady vidím obrovský dluh výkonné moci. Jestliže 19 let po listopadu není schopna zajistit, že v každém okrese dosáhnou stejně rychle rozhodnutí svého případu, tak je to určitě selhání. Těžko se tady vymlouvat, že za to mohou soudci, protože nikdo mne nepřesvědčí, že soudci třeba na severu Čech jsou nevzdělaní, líní, prostě nechce se jim pracovat, a proto na severu Čech trvají věci tak dlouho, zatímco na jihu Čech

jsou pracovití, pilní, vzdělaní, a proto to tam tak odsýpá. Takhle to není, na 100 %. Je to dluh výkonné moci a myslím si, že by mělo být věcí nás všech působit na to, aby se odstranilo i toto, podle mne, korupční prostředí.

Poslední poznámka se týká represe, která tady byla již zmíněna. Přejde mi absurdní posilování té represivní části v zákoně o soudu a soudcích u kárné odpovědnosti soudců. Když to trochu parafrázuji a převedu práci soudce na práci dělníka v továrně (myslím si, že to nikoho neuráží, mne tedy ne, jako soudce), tak budu vycházet z toho, že můj zaměstnavatel – tím nechci říct, že ministerstvo je takto můj zaměstnavatel – mi řekne, v jaké hale budu pracovat, jak starý budu mít stroj, kdo mi bude u té práce pomáhat, kdy dostanu nějaký materiál na výrobu, kam budu ty výrobky dávat, k tomu mi někdo dá technické normy, technologické postupy, jak mám pracovat, dostanu přehled zakázek, co všechno mám stihnout a mým úkolem je pracovat. Z toho ty technologické postupy se změní tak 4x až 5x do roka, kdy se mi řekne, že vůbec nemám používat tento stroj, ale ten druhý. Ten stroj byl zakoupen někdy v roce 1964 – 1965, ale mezitím už byl 4x nažluto natřený, mezitím byl 2x promazaný, a teď se říká: proč ten dělník nedělá větší výkony, jako támhle v té vedlejší továrně, kde postavili Japonci (plácnu) Panasonic, kde mají daleko větší produktivitu? Jak je to možné? Tak co uděláme? Tak potrestáme toho dělníka za to, že pomalu pracuje. A co se stane? Nelepší se vůbec nic, protože on bude pořád limitovaný tím, jaký má stroj, jaké má zásobování, jaké má technologické předpisy.

Možná to zní naprosto absurdně, ale ta situace skutečně absurdní je. Ono to tady už zaznělo, ale ten soudce opravdu má možnost ovlivnit jen to jedno konkrétní rozhodnutí, jen ten jeden konkrétní případ, který rozhoduje, ale podmínky, ve kterých pracuje a za jakých pracuje, ty ovlivnit nemůže.

DISKUSNÍ PANEL 3

POHLED STÁTNÍCH ZÁSTUPCŮ

MGR. PAVEL PRÝGL

Na státním zastupitelství pracuje od roku 1998. Státním zástupcem se stal v roce 2001, nyní je přidělen k Okresnímu státnímu zastupitelství v Berouně, kde se zabývá oblastí hospodářské trestné činnosti. Členem USZ ČR od roku 2001, v březnu 2008 zvolen viceprezidentem Unie státních zástupců ČR.

OCHRANA DŮVĚRY VE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE

Téma konference je podle mne bezesporu velice aktuální, neboť justiční orgány jsou odpovědné za výkon spravedlnosti v naší zemi. A v poslední době se objevily a bohužel stále objevují kauzy, které vzbudily nikoliv nevýznamnou pozornost veřejnosti, kdy prostřednictvím médií se ozývají hlasy, vyslovující pochybnosti o transparentnosti některých řízení, a tudíž i pochybnosti o důvěryhodnosti justice obecně.

Mám za to, že díky novinářům, myslím tím v pozitivním slova smyslu, se ukázalo a ukazuje na takových kauzách, že v justičním systému jsou určité mezery, respektive místa, kde justici obecně, jak se říká, tlačí bota. Nelze ale současně neuvést, že až praxe a praktické používání právních předpisů ukazují kvalitu státního zástupce, respektive soudce v jeho činnosti, ale rovněž také ukazují kvalitu výstupů zákonodárce.

Samozřejmě, že na tomto místě by bylo možno proti tomu namítnout, že poukazování nebo svalování odpovědnosti státního zástupce nebo soudce na právní předpisy je alibistickým přístupem v době, kdy se všichni snažíme přesvědčovat veřejnost o důvěryhodnosti justice. Kvalita právních předpisů skutečně je podle mého názoru jeden ze dvou faktorů významně způsobilych ovlivnit chod justice, chcete-li tedy konkrétní postup v konkrétních kauzách.

První z těchto dvou faktorů je osobní odpovědnost každého státního zástupce za průběh a výsledek přípravného řízení a následně jeho odpovědnost za přístup k případnému řízení před soudem. Výsledek práce státního zástupce v těchto směrech je, podle mne, determinován jeho kompetentností, erudiicí a nezávislostí, ve spojení s jeho osobní invencí a vůlí dosáhnout úspěchu v trestní věci, to znamená usvědčení pachatele a dosažení jeho potrestání soudem. Návod, jak by měl státní zástupce při výkonu své funkce vystupo-

vat, pro něj představují jednak jeho povinnosti, plynoucí ze zákona Státního zastupitelství, ale také Mravní kodex státního zástupce, který byl vytvořen v roce 1999. Právě dodržování ustanovení a ducha kodexu každým jednotlivým státním zástupcem v jeho práci může významně přispět k tomu, že pohled veřejnosti na justici bude pozitivnější. Zdůraznění důležitosti existence kodexu a zákona o státním zastupitelství, který upravuje postavení státního zástupce, vysvětlím později v následujících větách.

Nyní se ale vrátím k druhému faktoru, který je způsobitlivý ovlivnit chod justice. Tím jsou, jak jsem již uvedl, výstupy zákonodárce, jimiž dochází bezpochyby nepřímě k pronikání politických sfér do justice, kdy tyto výstupy jsou jistě ovlivněny politickou příslušností jednotlivých zákonodárců. Abych byl konkrétní, budu naznačenou situaci demonstrovat na novele občanského soudního řádu, která koncem října t. r. prošla Poslaneckou sněmovnou a nyní se nachází v Senátu, kde bude projednávána. Tato novela z pohledu státního zástupce je významná z toho důvodu, že v sobě obsahuje i změny trestního řádu v ustanovení § 180 a změnu zákona o Státním zastupitelství v § 33 odst. 7. Tyto změny totiž umožňují, aby se státní zástupce mohl dát v řízení před soudem zastoupit právním čekatelem nebo asistentem státního zástupce. Právě uvedená ustanovení, na první pohled možná nenápadná, prošla tedy prvním významným kolem legislativního procesu, avšak, a v tento moment bych to rád zdůraznil, aniž by byla předmětem připomínkového řízení těch, kterým je norma adresována, státních zástupců.

Ustanovení o asistentech státních zástupců, kterým se umožňuje, v určitých případech, vystupovat na místě státního zástupce v řízení před soudem, v sobě skrývají určitá úskalí. Ta se mohou ale projevit až po čase v průběhu praxe, a pak mohou být způsobitlivá v jistých budoucích kauzách snížit důvěryhodnost justice v očích veřejnosti. Tím chci říct, že na rozdíl od státního zástupce pro asistenta

neplatí žádný profesní mravní kodex, nikde není upravena jeho kárná odpovědnost, nicméně zákonodárcem je mu dána možnost zastupovat v řízení před soudem, kde, jak všichni víme, leží těžiště trestního řízení. Za takových podmínek se pak nabízí rozvinutí diskuse o ovlivnitelnosti takovéhoho justičního úředníka v konkrétních kauzách, případně o mechanismech, které by zabránily zneužití jeho osoby například i ve prospěch politických sfér, například v okresní regionální úrovni.

V tomto okamžiku si dovoluji položit otázku, zda je ku prospěchu justice, aby politická sféra naznačeným legislativním procesem, to znamená prostřednictvím legislativních změn, které nejsou předem odborně prodiskutovány, mohla ovlivňovat chod justice.

JUDR. IVO IŠTVAN

Státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, pobočka Brno. Veřejnosti se jako státní zástupce stal známým především díky kauze Jiřího Čunka a v kauze Kořistka, Dalík, Večerek.

DŮVĚRYHODNOST JE KLÍČOVÝ ZNAK SPRÁVEDLNOSTI

Téma této konference je poměrně zajímavé, protože se zabývá otázkou, která není příliš často diskutována. Je to otázka důvěry a důvěryhodnosti.

Já jsem si položil otázku, proč vůbec má být justice důvěryhodná? Musí být důvěryhodná, chceme to, nebo je nám to jedno? Jeden chytrý pán, jehož knihu jsem nedávno četl, popisoval důvěru jako něco, co musí být vlastní každému vztahu, každé rodině, každé společnosti, každé civilizaci. Pokud tato důvěra absentuje, tak to má naprosto ničující důsledek. Můžete si vzpomenout na nějaký vztah, kde by nebylo potřeba důvěry? Já jsem na nic takového nepřišel. Skutečně žádná organizace, rodina, přátelství, láska, vláda, stát bez důvěry nemůže dlouho fungovat. Proto ta důvěra je mimořádně důležitá a myslím, že dnes řada lidí, kteří se zabývají řízením, vidí, že společnosti nejsou organizovány na silovém základě, ale na základě důvěry.

Důvěra je potenciál, který, pokud jej rozvíjíme, má obrovské možnosti pro rozvoj organizace. Pokud ho naopak potlačujeme, nebo důvěra zcela chybí, tak ta organizace se dříve nebo později zhroutí. Čili můžeme asi dovodit, že důvěra zcela jednoznačně ano. Jednak proto, že musí být vlastní každému právnímu vztahu nebo jakémukoliv vztahu – i v případě elektrikáře, když k vám přijde opravit elektřinu, tak mu musíte důvěřovat, jinak to nebude fungovat. Ale justice musí být důvěryhodná i proto, že nalézá spravedlnost. Dává spravedlnost lidem a těžko přesvědčíte někoho, že mu dáváte spravedlivý rozsudek, pokud nemáte jeho důvěru. To pak můžete to odůvodnění, ať už v jednací síni nebo písemně, napsat jakkoliv, ten člověk vám stejně věřit nebude. Čili v justici samozřejmě důvěra musí být.

Co pro tu důvěru děláme ve své každodenní práci? Hodně často o ní mluvíme. Pořádáme konference, říkáme, jak je důležitá, ale málokdy se pustíme na tenký led. Mohu poukázat na konkrétní situace, na konkrétní jev, který je ukázkou toho, že důvěryhodnost u některých konkrétních lidí vůbec neexistuje. Máme tendenci hovořit obecně, protože to nás nic nestojí. Řekneme, justice musí být důvěryhodná. Kýváme hlavou, že ano, ale abychom přesvědčili, pak samozřejmě musíme – ať už osobně nebo svojí konkrétní prací nebo činností našich profesních organizací – poukazovat na konkrétní jevy, které tu důvěru zrazují. Čas od času někdo něco řekne a vyslouží si žalobu, protože řekl něco, co se někomu nelíbí. Někteří lidé jsou ochotni se o svoji důvěru soudit a domnívají se, že soud jim důvěru vrátí nebo řekne, že důvěru mají. Já myslím, že to neřekne žádný soud. To nemůže nikdo vyřknout. Přece důvěra pramení z toho, co děláme v každodenní práci, ne z toho, co říkáme. Čili podívejme se, jestli a nakolik to s tou důvěrou myslíme vážně.

Možná tady neodeznělo to, že důvěra je velice úzce svázána s nezávislostí. Těžko hovořit o důvěře systému, který není nezávislý. Připomenul bych to na příkladu auditora. Dneska řada firem provádí audity, to jsou nezávislé audity, vnější audity, přijdou pánové z nějaké vnější firmy, provedou audit a všichni říkají, ano, to je nezávislý auditor. On je nezávislý, protože je vnější. U nás se tady vedou debaty, nakolik má být justice nezávislá. Já se domnívám, že nezávislost musí být absolutní, protože jinak tu důvěru veřejnosti nemůže mít.

Jestliže tady byl zmiňován zákon o soudech a soudcích v části týkající se volby předsedů nebo respektive možnosti jejich znovuzvolení, tak já se domnívám, že snad neexistuje krystalitější podoba naprosté neexistence nezávislosti – poslední rok fungování toho předsedy, kdy on se bude škrábat za uchem a po těch sedmi letech se mu ta funkce samozřejmě bude líbit, protože vedoucí funkce s sebou nese celou řadu příjemných stránek, tak začne přemýšlet,

že by v té funkci byl rád a těžko se mu bude vzdorovat těm, kteří budou rozhodovat o tom, jestli v té funkci bude dalších 7 let. To je přece naprosto zásadní věc. A odeznělo tady i to, že předsedové mají dnes naprosto zásadní vliv na kariérní postupy, na pracovní poměry a na pracovní podmínky řadových soudců. Mně se zdá, že ti, kteří hovoří o nezávislosti, respektive o tom, že je to jakýsi nesmysl, v tomto směru tu nezávislost vybudovat, tak vlastně ani nemají zájem o to, aby justice byla jaksi skutečně důvěryhodná a nezávislá.

Já jsem se teď setkal s případem jistého soudce (přiznám se, že jsem byl trochu překvapen, protože jsem se domníval, že na soudech k tomu dojít nemůže), který má být rozvrhem práce přeložen na nějakou jinou soudní pobočku, a já jsem si říkal, Bože můj, to je nezávislý soudce? Soudci se svého času soudili o 14. platy, některé ty spory vyhráli, bylo v tom spatřováno porušení nezávislosti. Tady mě ten soudce překvapil, že je to snad i možné, že rozvrhem práce mu předseda řekne, hele, příteli, zítra na pobočce tam a tam budeš soudit a pozítří budeš zase soudit tady atd. Já bych se, upřímně řečeno, bál soudit u takového soudce, protože bych měl strach, že on není nezávislý, aby spravedlivě rozhodl moji při.

Čili podívejme se vždycky na konkrétní činnost těch, kteří hovoří o tom, že chtějí nezávislost, chtějí, aby justice byla důvěryhodná, a pokusme se být otevření a říci jim, že ty konkrétní kroky, které ve skutečnosti dělají, naopak té nezávislosti vůbec nesvědčí a naopak jsou jí na překážku.

JUDR. ADAM BAŠNÝ

Státní zástupce, vedoucí pobočky KSZ v Liberci. Člen výkonného výboru Unie státních zástupců. Jeho specializací je hospodářská a finanční trestná činnost, korupce a trestná činnost veřejných činitelů. Angažuje se ve Společnosti pro církevní právo.

EXISTUJE OPRÁVNĚNÁ OBAVA Z POLITICKO- -EKONOMICKÝCH VLIVŮ V JUSTICI

Organizátory dnešní akce bylo pozvaným panelistům předloženo několik okruhů otázek. Dovolte mi, abych se k některým z nich na úvod krátce vyjádřil. V úvodu bych rád upozornil, že přednesené poznámky jsou mými vlastními osobními názory, které nevyjadřují oficiální stanovisko úřadu či organizací, kde působím.

Dvě nejzásadnější otázky zní takto: zda je oprávněná obava z politizace justice v ČR, zda je možné vměšování politické sféry do justice zamezit; a za druhé, zda je oprávněná obava z průniku ekonomických zájmů do výkonu spravedlnosti. Takto položené otázky je třeba spojit v jednu jedinou, neboť dnešní realita je taková, že politická sféra je velmi často přímo propojená s prosazováním zcela partikulárních ekonomických zájmů. Kdo jen trochu sleduje politický život, nemá pochyby, že se tak děje jak na celostátní, tak regionální úrovni.

Justice, tedy jak soudy, tak státní zastupitelství, jsou orgány, u nichž nesmí být pochybnosti o jejich nezávislosti na politických, potažmo ekonomických zájmech a vlivech. Bez nezávislosti před neoprávněnými vnějšími i vnitřními vlivy nemůže řádně fungovat opravdový soud, ale ani státní zastupitelství. Vím, zní to jako banalita, stále se to opakuje. Naše česká zkušenost poslední doby však naznačuje, že může existovat rozpor mezi teorií, proklamací a schopností části justičního systému účinným způsobem vyřídit (zcela záměrně volím slovo vyřídit) konkrétní záležitost tak, jak je to ku prospěchu určitých vlivných jedinců či nějaké skupiny. Až do tzv. kauzy Čunek bylo možno veřejně s víceméně čistým svědomím odmítat podezření z větších nezákonných vlivů v justici, o spravedlnosti, která neměří všem subjektům stejným metrem.

Důvěryhodnost justice není soudům a státním zastupitelstvím

dána jako pojmový znak. Důvěryhodnost si všichni jako jednotlivci působící v justičním systému musíme nejen obhájit, ale mám obavu, že v dnešní době již znovuvytvořit, možná znovu vybojovat.

V průběhu dnešního setkání již byly mnohokrát zmiňovány legislativní problémy zajištění nezávislosti soudní moci na moci výkonné. Existují různé koncepty, jak zajistit vnitřní i vnější nezávislost státních zástupců při výkonu své působnosti. Věřím, že se však všichni shodneme, že nejdůležitější je kvalita každého jednotlivého soudce a státního zástupce. Pokud budou státní zástupci a soudci respektováni pro své odborné, ale i lidské kvality, a pokud bude fungovat systém, který bude v případě jejich pochybení rychle a přísně reagovat, budeme mít důvěryhodnou justici.

Důvěra v českou justici byla v nedávné minulosti nepochybně nalomena. Asi se v našich podmínkách stále ještě nelze úplně vyhnout kauzám typu soudce Nagye. V tomto případě šlo o selhávání jednotlivce, nanejvýše bylo možno se zamyslet nad výběrem osob soudců. Celou společnost, a tím myslím jak spoluobčany laiky, tak většinu příslušníků justice, nenechala klidnou závažná podezření o okolnostech vyšetřování vicepremiéra české vlády. Každý občan pozorně sledující zpravodajství si mohl vytvořit vlastní názor na to, zda a jak bylo zmanipulováno zájmové trestní řízení, jaké vztahy fungují uvnitř státního zastupitelství, jak se někteří vedoucí činitelé chovají a vyjadřují pod tlakem předkládaných tvrzení, jak je v dnešní době možné se vypořádat s kritiky a jak domnělými, tak skutečnými oponenty.

Tzv. kauza Čunek je dle mého názoru největší ranou do pracně dlouhodobě budované image justičního systému. Vůbec nejde o samotnou podstatu trestní věci, tedy zda pan Čunek převzal jakýsi úplatek nebo ne, nakonec naprostá většina z nás neměla k dispozici trestní spis. To, co nalomilo důvěru laické i odborné veřejnosti, byla skutečnost velmi odůvodněných podezření o zmanipulovanosti vyšetřování, o prapodivných schůzkách vysvětlovaných jako běžná

společenská setkání, jednou dokonce doplněných vyzkoušením si nového automobilu lobbisty, advokáta a bývalého ministra spravedlnosti atd. Do vynesení a odůvodnění civilního rozsudku dr. Cepla, jr., se stále o předmětných záležitostech jen hovořilo a psaly se články různé úrovně. Jak my působící v justici, tak všichni ostatní, jsme se mohli teoreticky uklidňovat, že se jedná třeba jen o další mediální poprask, kdy novináři neodvádějí kvalitní práci.

Pokud se tedy vrátím k dvěma úvodním tematickým otázkám, musím si sám za sebe odpovědět ANO, ano existuje zcela oprávněná obava z politicko-ekonomických vlivů v justici. Byli a jsme svědky takového velmi vážného podezření. Toto tvrdím, ačkoli jsem si jistý, že 98 % soudců a státních zástupců jsou erudovaní, vnitřně nezávislí, poctiví a navíc často přetíženi kolegové, kteří řádně vykonávají tak společensky důležité funkce.

Nejpodstatnějším faktorem není špatná legislativa, ale lidský faktor. Opakovaně jsem si všiml, jak je naše společnost ostražitá před pojmy etika, morálka, mravnost. Přitom by to měly být, a nejen pro státní zástupce a soudce, ty nejdůležitější kvalitativní rozměry. Profesní organizace, Unie státních zástupců a Soudcovská unie, mají své kodexy etiky. Buďme upřímní, jak vážně jsou vnímány a hlavně v běžném profesním životě naplňovány?! A protože musíme být realisté, musíme vytvářet takové normy, které by zajišťovaly minimalizaci neoprávněných vlivů na konkrétní příslušníky justice.

V soustavě státního zastupitelství jde o problematiku začínající u legislativní úpravy jmenování nejvyššího státního zástupce a dalších vedoucích státních zástupců a končící u podávání informací z probíhajících trestních řízení. De lege ferenda by bylo jistě vhodné ústavně vydělit státní zastupitelství z pilíře moci výkonné a buď jej specifikovat jako zvláštní orgán ochrany veřejného zájmu v rámci moci soudní, nebo, dle některých autorů, jej společně s Nejvyšším kontrolním úřadem podřadit do specifické nově vytvořené kategorie moci kontrolní. Pro fungování justice by i v České republice

bylo jistě přínosné postupné posilování prvků částečné samosprávy soudů a státních zastupitelství, včetně např. vytvoření v zahraničí často osvědčeného modelu Nejvyšší justiční rady, která by byla účastna mimo jiné i procesů jmenování a odvolávání z funkcí v soustavě soudů a státního zastupitelství a dalších podstatných otázek v justici. Ale takové otázky jsou již nad rámec témat našeho setkání.

Pokud chceme diskutovat o kvalitě české justice, musíme naši pozornost pečlivě věnovat maximalizaci prevence pozdějších, často nelehce napravitelných problémů. Myslím si, že stále nedocenenou oblastí je výběr osob pro funkce soudců a státních zástupců.

Závěrečnou krátkou poznámku bych věnoval další položené otázce, a to úloze kárného řízení. Kárné řízení dle mého názoru dosud v mnoha případech neplnilo svoji funkci. Byli jsme mnohdy svědky rozhodnutí, která byla z vnějšku automaticky vysvětlována či spíše omlouvána tzv. soudcovskou solidaritou. Domnívám se, že model kárného řízení nastavený zákonem č. 314/2008 Sb. je veden pozitivní snahou o zlepšení často kritizované praxe. Rozpaky však oprávněně budí novelizace § 21 zákona o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, podle něhož není proti rozhodnutí kárného senátu možný opravný prostředek. Toto považuji za legislativní omyl, který lze v budoucnosti jen stěží pominout s odkazem na možnost podání ústavní stížnosti.

Chtěl bych zdůraznit, že za sebezničující pro důvěryhodnost justice považuji praxi, kdy jsou tolerována významnější zaviněná porušení povinností soudce či státního zástupce či chování, jímž je významně narušena důstojnost svěřené funkce. Tolerance významnějších prohřešků ve vlastních řadách se v důsledku nakonec vždy negativně vrátí i těm, kteří dobře zvládají svoje úkoly a snaží se naplňovat etické normy působení v justici.

Pokud usilujeme o justici prestižní a důvěryhodnou, musíme umět být kritičtí především sami k sobě.

DISKUSNÍ PANEL 4

POHLED ADVOKÁTŮ

MGR. VÁCLAV LÁŠKA

Od 18 let pracoval v řadách Policie ČR. Začínal jako řadový policista na obvodním oddělení. Později pracoval jako asistent vyšetřovatele a posléze vyšetřovatel na Krajském úřadu vyšetřování se specializací na hospodářskou kriminalitu. V roce 1999 nastoupil na Úřad finanční kriminality a ochrany státu (ÚFKOS), kde vedl vyšetřování související s IPB a s Harvardskými fondy. Po zániku ÚFKOS v roce 2003 opustil řady policie a krátce pracoval v oblasti ekonomického poradenství. V současnosti se věnuje právní praxi v advokátní kanceláři. Při zaměstnání vystudoval sociální patologii na Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové a právo na Právnické fakultě ZČU v Plzni. Je předsedou Správní rady Transparency International – Česká republika.

ADVOKÁT JE TLUMOČNÍK SPRÁVEDLNOSTI K OBČANŮM

Proč jsme zřídili panel advokátů k této problematice? Jednak je to proto, že si myslím, že v rámci řešení problémů justice, soudců a státních zástupců není až tak úplně dáván prostor tomu, aby i advokáti vyjádřili svůj názor na tuto problematiku, byť jsou nedílnou součástí justice a byť tam mají významnou roli. Nadto, kdybych měl vypíchnout něco, čím pozice advokátů zvyšuje svoji důležitost v tomto procesu, tak je to například skutečnost, že do značné míry advokáti moderují a vytvářejí vnímání výkonu spravedlnosti veřejností, vnímání výkonu práva v České republice.

Je to tak, jak tu bylo řečeno, že jsou to právě advokáti, kteří potom klientům vysvětlují rozsudky soudů, vysvětlují klientům, proč případ skončil tak, jak skončil, a v podstatě mají dvě možnosti. Pokud si chtějí tu situaci usnadnit v případě prohraného sporu, tak to mohou vysvětlovat tím, že spor nebyl veden úplně fér, že to rozhodnutí nebylo fér, že tam mohly být nějaké korupční vlivy. Tím vlastně u veřejnosti zvyšují negativní vnímání toho procesu, výkonu práva. Nebo si dají tu práci a snaží se klientům vysvětlit, že zákon je takový a že ta důkazní situace byla taková a taková. Ale leckdy to není řešitelný a úplně jednoduchý úkol.

Na druhou stranu jsou advokáti vzhledem ke svému vzdělání a ke své praxi většinou tím prvním, kdo dokáže zaregistrovat, že v nějakém konkrétním procesu není něco v pořádku a že ten který soudce nebo ten který státní zástupce nekonal tak, jak by asi konat měl, že v celém tom procesu jsou jiné prvky než jenom výklad práva a výklad zákonů. A ve finále jim také připadá ten nejtěžší úkol, vysvětlovat klientům, jak to s výkonem práva je a proč všechno funguje nebo nefunguje. Proč když podají žalobu, přijde první nařízené jednání za rok nebo rok a půl. To je opravdu úkol značně nevďěčný, který mají.

Zároveň advokáti mohou významně sdělit dál pocity veřejnosti nebo vnímání výkonu práva v České republice. A myslím si, kdyby si udělali takovou jednoduchou statistiku o tom, kolikrát jim klient při prvním jednání položil otázku, kde má co uplatit, tak taková statistika by asi hodně vypovídala o tom, co si veřejnost myslí o výkonu práva v České republice.

Konečně, pokud jde o vnímání postavení advokátů v České republice, nemyslím si, že by bylo až tak negativní, jak tu pan dr. Sedlatý zmínil. Myslím, že advokáti mají těžkou pozici v tom, že oni vždycky z určité poloviny budou vnímáni negativně. Protože když bude nějaký spor a klient prohraje, tak bude špatný jeho advokát a zároveň si může něco negativního myslet o tom advokátovi proti-strany. Tady proti sobě vždy stojí dvě strany a vždy ze strany veřejnosti bude podle výsledku sporu jedna chápána jako ta negativní. Nemyslím si úplně, že by třeba názor veřejnosti na advokáty utvářely filmy. Pokud mohu použít nějakou paralelu, tak vezměte si, že třeba policisté ve většině filmů jsou za hrdiny, za supermany, a také nemají tu pozici nejjednodušší.

Já si myslím, že to, co utváří názory veřejnosti na advokáty, je osobní zkušenost s advokáty, která bohužel, vzhledem k tomu, co tu bylo řečeno – že se Češi neustále soudí víc a víc – je častější a častější. Ale to je to, co utváří názor veřejnosti na advokáty a na jejich profesi.

JUDR. BOHUSLAV SEDLATÝ

Působí jako předseda kárné komise České advokátní komory a člen zkušební komise ČAK. Advokátní praxi má v Nymburce. Právnickou fakultu absolvoval v roce 1973, advokátem je od roku 1977. Je zástupcem regionálního zmocněnce ČAK.

VEŘEJNOSTI CHYBÍ KVALITNÍ INFORMACE O VÝKONU SPRAVEDLNOSTI

V první řadě bych chtěl říci, že mám-li před sebou název *Transparentnost a důvěryhodnost výkonu spravedlnosti*, pak nemohu opomenout pohled, který možná každého z vás nenapadne. On už na toto téma hovořil i pan Mgr. Láška. Jde o to, že ten výkon spravedlnosti je zajišťován zhusta advokáty. Musíme si uvědomit, že nás, výkonných advokátů, je 9,5 tisíce a že ta spravedlnost, byť ji vnímáme ve dvou polohách (hned se zmíním, v jakých) prochází našima rukama. To znamená, že my jsme přímo vykonavatelé spravedlnosti.

Uvědomme si zaprvé, že my jsme vlastně ti, kteří jaksi usmiřují dvě či více stran, my jsme ti, kteří vysvětlují občanům, zda se soudit či nesoudit, my bráníme vlastně tomu nebo my filtrujeme řadu případů takovým způsobem, aby se nedostaly k institucím, ať už správním či soudním. Čili do jisté míry i svou – nazvěme to osvětovou – činností chráníme justici v tom užším slova smyslu, mám na mysli soudnictví, před tím úžasným náporům těch případů, které by se mohly bez naší aktivity na ni naválit.

Mělo by zaznít i to, že mluvíme-li o spravedlnosti, tak bychom ji měli vnímat, alespoň já ji tak vnímám, v takových dvou polohách. Za prvé je to nějaký fenomén, kterého chceme všichni dosáhnout, tzn. chceme, aby bylo „rozhodnuto“ správně. Ale musíme si uvědomit i to, že je to spíše určitá metoda práce a metoda úvahy, která spočívá v tom, že každý by měl mít rovná práva a povinnosti, ovšem za stejných podmínek. A to je prosím ten problém, to je ten důvod, proč veřejnost mnohdy nazírá na rozhodnutí soudu jakožto na nepochopitelnou hádanku, tlumočeno sdělovacími prostředky se zde hledá nějaká matematická souvislost mezi jednotlivými případy. Protože ty podmínky toho kterého případu jsou vždycky zcela jiné. Teď obracím pozornost tematicky, odskočil jsem od úlohy advokacie.

Jestliže hledám důvody, proč veřejnost považuje výkon spravedlnosti za netransparentní a nedůvěryhodný, souhlasím s mnoha názory, které zde zazněly, ovšem chtěl bych přidat ještě další názor. Podle mého je to z důvodu nekvalifikovanosti těch, kteří ty názory v tisku, ve sdělovacích prostředcích prezentují. Představme si to asi takto: jestliže chci vědět, jaký film je dobrý, tak vím, že si mám přečíst v Lidových novinách paní Křivánkovou. Jestliže chci vědět něco o dobré muzice, tak si přečtu pana Černého. Koho si mám přečíst, jestliže se chci dozvědět něco o transparentnosti soudního procesu, o dění, které se odehrává kolem nějaké konkrétní kauzy? Mám pocit, že to, co se děje v justici, jak bych to řekl, je to shrnutě řečeno řeč o spravedlnosti a tomu přece rozumí každý z nás, co je spravedlivé, tak proč bych o tom neměl napsat? To je přece obrovský omyl. Já se domnívám, že tu důvěryhodnost rozhodování, zejména rozhodování soudů, by si soudy měly vysloužit tím, že se o nich bude správně psát. Čili ten, kdo justici hodnotí, by měl rozumět tomu, co vlastně hodnotí. A tímto způsobem by měl být obraz na veřejnosti, podle mého názoru, vytvářen. A to se, podle mne, děje velmi nedostatečně anebo vůbec.

Další poznámka, další myšlenkový okruh. Byla zde řeč o tom, jak selhávají orgány činné v trestním řízení v tom přípravném řízení ve vztahu k těm elitním pracovníkům nebo ve vztahu k elitně postaveným osobám v české politice. Nezapomínejme na to, jak jsem si uvědomil, tak český národ má takovou dosti neblahou vlastnost, že u nás se hodnotí hmotné statky, ale nikdo si nehodnotí sám sebe z hlediska sebeúcty a cti. Proč o tom hovořím? Mám za to, že když je jakýkoli veřejný činitel, jakýkoli státník, v zorném poli policistů, je trestně stíhán, čelí nějakému podezření, tak prosím pěkně etika elit nám velí, aby tento člověk odstoupil ze své funkce, protože on tím nedává najevo to, že je vinen, ale dává tím najevo to, že je na něm nějaký stín podezření, a protože od něj očekáváme daleko větší míru odpovědnosti než od prostých občanů, tak aby smysl stíny pochyb-

ností ze svého úřadu, tak odstoupí. Nemusím pro příklady chodit daleko. Viz Indie, teroristické útoky, ministr vnitra odstoupil a asi přímý vliv na tom dění také neměl. Čili to je to, co mi na české scéně chybí, protože to je v podstatě odraz, druhá strana toho vytváření důvěryhodnosti a výkonu spravedlnosti.

Již jsem hovořil o tom, že za nejceněnější statek je nutno považovat nezávislost justice. Jakékoli snahy o to si ji přivlastnit nebo nějakým způsobem ji omezit ze strany státu, všechny tyto snahy jsou proti systému a proti smyslu výkonu spravedlnosti a domnívám se, že jakékoli takovéto snahy by měly být ze scény politické vymýceny.

Domnívám se, že stejným statkem jako je mlčenlivost advokáta (to je stav, kdy advokát je zpovědníkem svého klienta a nemá právo bez jeho souhlasu o jeho kauze hovořit), tak stejně cenným statkem – a v tomto žebříčku hodnot daleko cennějším – je nezávislost soudce. A to je to nejhlavnější, co bychom měli mít do budoucna na paměti.

MGR. VÍTĚZSLAV DOHNAL

Od roku 1997 působí v neziskovém sektoru, v současné době je ředitelem organizace Public Interest Lawyers Association. Zabývá se organizováním vzdělávacích aktivit pro studenty a odborných workshopů a konferencí. Jako právník Ekologického právního servisu poskytoval bezplatné právní poradenství při ochraně životního prostředí a lidských práv. Věnuje se i nadále tématům práva na informace, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k soudům. Je spoluautorem komentáře k informačním zákonům (Linde 2005) a Průvodce novým správním řádem (Linde 2006). Působí jako advokát v Táboře.

SOUVISLOST MEZI STAVEM JUSTICE A STAVEM PRÁVNICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Přestože je mé vystoupení zařazeno v advokátním bloku a já působím i jako advokát, dovolil bych si vaši pozornost nabídnout téma, které se vám alespoň zpočátku může zdát trochu odtažitě. Věřím ovšem, že alespoň některé z vás přesvědčím, že až tak odtažitě není. Rád bych se krátce zabýval souvislostmi mezi stavem justice a problémy justice a stavem právního vzdělávání a problémy právního vzdělávání.

Osobně jsem o tomto tématu začal vážněji přemýšlet na konferenci o reformě justice, která proběhla v září letošního roku ve vile Grébovka. Na této akci mnozí z řečníků a diskutujících několikrát zmínili, že jednou z možných příčin současného ne zcela uspokojivého stavu justice může být špatný stav nebo nedostatečná kvalita právního vzdělávání. A také dnes jsme zde z úst některých řečníků slyšeli, že při řešení problémů justice (a obecně při všech systémových změnách v právních povoláních) je nesmírně důležitá osobnost jednotlivého právníka, ať už je to soudce, státní zástupce nebo advokát. A že k formování osobnosti nesporně přispívá nebo možná mělo by přispívat vzdělávání.

Bohužel jak na té minulé akci, tak i dnes jsme se omezili na konstatování, že důležitá je osobnost právníka. A na povzdech, že dnešní podoba právního vzdělávání k formování osobnosti příliš neslouží. Na úvahy o tom, co by se případně mělo změnit a jaké prostředky k této změně použít, už nedošlo. Jakoby se v jisté podobě jednalo o přírodní úkaz.

Nechci podrobněji zabíhat do toho, jaké jsou problémy právního vzdělávání, omezím se jen na několik poznámek. Obecně se mluví asi o třech pilířích. Prvním pilířem jsou znalosti, vědomosti, informace. Těch se dostává studentům právních fakult opravdu

v míře vrchovaté a na jejich reprodukci u zkoušek se stále klade hlavní důraz. Druhý pilíř, který si můžeme nazvat jako získávání praktických právnických dovedností (např. analýzy případu, komunikace s klientem, dokazování v praxi, vedení výslechu, právnícké psaní apod.), je naopak značně poddimenzovaný. Třetí pilíř, zabývající se hodnotami v právu nebo chcete-li etikou, v podstatě neexistuje, rozhodně ne v systematické podobě.

Moje osobní zkušenost je taková, že na právnických fakultách se až ostentativně vyhýbají otázkám etickým a otázkám společenského působení práva a odpovědného výkonu právnických profesí. Z práva se tak již při jeho výuce stává jakási technická nebo dokonce technokratická disciplína, jakési žonglování s paragrafy. Možná by se potom dalo říci s nadsázkou, že nejlepším právníkem je ten, kdo v daném okamžiku udrží nad hlavou nejvíce paragrafů, aniž by se mu celá konstrukce sesypala.

Mám bohužel pocit, že i reforma justice tak, jak je předložena ministerstvem spravedlnosti a jak je projednávána, se v podstatě omezuje na technologické či technické otázky a hodnotám se vyhýbá. Samozřejmě vůbec nemám pochybnost o tom, že zvýšení rychlosti justice je důležité. Je dobře, že reforma pracuje na využití moderních forem komunikace a tím i zvýšení uživatelského komfortu zákazníků justice. Ovšem už v části týkající se nezávislosti justice postrádám širší společenskou debatu o nezbytnosti nezávislé justice, o tom, nakolik má být soudnictví odděleno od ostatních mocí, jak má být tato dělba vyvážena vzájemnými brzdami a kontrolou apod.

A reforma zcela rezignuje na pilíř, který by se věnoval právě osobnosti soudců, státních zástupců, ale může to vztáhnout na všechny právní profese, advokacii z toho nevyjímaje. Tento pilíř by pracoval právě se vzděláváním, a to jak se vzděláváním na právnických fakultách, tak s profesní přípravou v rámci jednotlivých právnických povolání. Samozřejmě se vztahuje přímo také k systému výběru

budoucích právních profesionálů a k jejich kariérnímu postupu. A v širším pohledu by mohl zahrnout i něco jako výchovu ke spravedlnosti nebo výchovu občana v právním státě.

Tento pilíř je samozřejmě náročnější na přípravu i realizaci. Já tady teď nemám návod, co by v něm mělo být, ale rozhodně se nebude jednat o technickou novelu občanského soudního řádu nebo jiných procesních předpisů. Vyžaduje to větší počet méně viditelných opatření, jejichž význam se projeví až v delším časovém horizontu.

Nemohu samozřejmě v tuto chvíli tušit, zda vám moje stručně naznačená snaha propojit téma právníckého vzdělávání a reformy justice nepřišla příliš násilná. Pro případnou diskusi by mě alespoň zajímalo, jak jste spokojeni s výstupy práce právnických fakult (to je možná trošku nelidské, označovat absolventy za výstupy práce právnických fakult). Jak se vám s těmito výstupy pracuje? Jste s nimi spokojeni? Nebo nejste, ale berete to jako fakt a počítáte s tím, že si je stejně všechno naučíte sami? Nebo dokonce považujete za pozitivní, že si můžete absolventy zformovat do značné míry sami?

Možná ovšem spokojeni nejste a domníváte se, že právnícké fakulty svou úlohu neplní dostatečně. V tom případě by mě zajímalo, zda byste stejně jako já nepovažovali za vhodné, aby od právnických profesí vzešel směr k právníkům fakultám impuls k zahájení diskuse například o tom, jaký by měl být profil absolventa. A to mimo jiné právě s ohledem na to, aby studium na právnícké fakultě přispívalo k formování osobnosti budoucích právníků, aby v nich posilovalo potřebu hodnotově orientované aplikace práva a odpovědného výkonu právních profesí.

Osobně bych považoval za mimořádně užitečné, pokud by například od České advokátní komory, od Soudcovské unie, případně od Unie státních zástupců vzešel podnět k diskusi o tom, jaký by měl být absolvent v okamžiku, kdy opouští právníckou fakultu. Je jasné, že výsledkem by neměl být nějaký unifikovaný model. Cílem

samozřejmě není to, aby všechny fakulty produkovaly absolventy stejného profilu. Nicméně dnešní absolutní důraz na hromadění a reprodukci informací, podceňování výuky jejich praktické aplikace a mlčení o potřebě odpovědného výkonu právních profesí a nutnosti propojování práva se spravedlností nepovažují za správné. Jsem přesvědčen, že pokud se nezvýší důraz na hodnotovou složku právnického vzdělávání, nezmění se ani justice.

JUDR. HANA MARVANOVÁ

Před rokem 1989 se angažovala v disentu. Několikrát byla zatčena v souvislosti s přípravou demonstrací. V březnu 1989 byla odsouzena k podmíněnému trestu deseti měsíců odnětí svobody. Po roce 1989 působila v politice. Patřila mezi zakladatele Občanského fóra. Od února 1990 do roku 1998 byla poslankyní, nejdříve České národní rady, později Poslanecké sněmovny PČR. V roce 1991 vstoupila do Občanské demokratické strany, po finančních skandálech strany v roce 1997 z ní v lednu 1998 vystoupila a spolu s dalšími bývalými členy ODS založila Unii svobody (US). Po volbách v červnu 2001 se stala předsedkyní US (od ledna 2002 Unie svobody-Demokratická unie), kterou byla do července 2002. V současné době pracuje jako advokátka v Praze.

NEDOSTATKY JUSTICE V OCHRANĚ PRÁV POŠKOZENÝCH

Ráda bych přednesla pár poznámek na téma, které je velmi široké: jaký je stav výkonu spravedlnosti v České republice z pohledu veřejnosti a z pohledu nás advokátů. Myslím si, že náš pohled advokátů může být hodně blízky pohledu veřejnosti, protože se s tou veřejností a s tím, jak veřejnost vnímá výkon spravedlnosti, setkáváme dnes a denně.

Já si myslím, že zrovna nejsem typ advokáta, který by vysvětloval klientům, že všechno je tady uplacené a nic se nedá bez úplatku zařídit, ovšem na druhé straně neumím, nedokážu se znalostí české reality lakovat tu situaci klientům zase příliš narůžovo. Když klientovi vysvětluji, jak asi odhaduji výsledek toho sporu, tak asi nejčastěji říkám: bude to trvat dlouho a samozřejmě největší loterie je v tom, kdo to dostane a jaký bude mít úhel pohledu. A od toho se odvíjí to, že já sama, přestože třeba některé typové případy dělám velmi dlouhou dobu a mám s tím snad velké zkušenosti, tak jsem schopná odhadnout výsledek až podle toho, kde ta kauza přistane, až když se seznámím s tím úhlem pohledu daného soudce apod.

A vidíte, že i když bych tedy tomu klientovi neříkala, že tady je všechno uplacené, tak nejsem schopná mu vlastně poskytnout ten obraz justice, který by v něm vyvolal pocit, že se domůže spravedlnosti, a to nejen spravedlnosti, která se mu bude líbit, ale toho, co je pro všechny stejné. Protože, podle mého názoru, to základní, co ovlivňuje vztah veřejnosti k justici, je, že občané mohou mít pocit, že spravedlnost funguje jaksi „padni komu padni“. Třeba se mi to v tom konkrétním sporu nemusí líbit, ale je to ve všech případech zhruba stejné a nemůže to být nebo zpravidla to nebývá ovlivňováno nějakými úplně jinými faktory. Ale ta realita je úplně opačná.

Druhým faktorem je, že nemohu klientovi slíbit, že ta věc skončí rychle. Naopak, mnohé případy mám skoro na celý svůj profesní život. Během toho případu se seznámím nejen s tím klientem, ale pak i s jeho potomky apod. a ta věc se táhne velmi dlouhou dobu. Mluví se o tom, že lhůty jsou kardinální problém, že spravedlnost, která přijde pozdě, není spravedlností, i kdyby nakonec po 10 letech byl vynesena správný rozsudek a bohužel, přes různá zákonná opatření, lze jmenovat mnoho a mnoho případů, kdy tomu tak není.

To je otázka pro justici, proč tomu tak je, proč na některých soudech, v některých kauzách, někteří soudci soudí rychle a v jiných velmi pomalu a vlastně nic se neděje. Nefunguje zde kárný postih či nějaké vzdělávání soudců či nějaký vliv justice na to, aby se úroveň rozhodování a rychlost rozhodování zvýšily. Je to opravdu otázka a já tady využívám příležitosti, že zde zástupci justice sedí a říkám, že si nemyslím, že se to zlepšilo tak dramaticky, aby to veřejnost vnímala tak, že spravedlnost přijde mnohem rychleji.

Ovšem podle mého názoru ještě mnohem horší než ty občansko-právní věci, kde to trvá dlouho a kde je to taková určitá loterie a stejné případy dopadají různě, tak ještě větší pocit marnosti se mě zmocňuje (nejen mých klientů), v trestních případech. Já se hodně věnuji problematice zastupování poškozených v trestním řízení, já jsem to tady říkala na konferenci před rokem a v té věci se nezměnilo vůbec nic. Práva poškozených jsou naprosto na okraji, jakoby ani nebyli účastníky těch řízení. V přípravném řízení nemají skoro žádná práva, je-li kauza odložena, tak oni ani nemohou řádnými prostředky nějak efektivněji ovlivnit, aby se tím někdo zabýval, trvá to třeba roky, pokud to není promlčeno, že se tím někdo začne zabývat. A pak další roky trvá, než se třeba skrze trestní řízení mohou přihlásit o náhradu škody. A nejhorší fáze je, když dostanou ten rozsudek, že jim tedy byla způsobena škoda, a pak zase další roky čekají a v postatě myslím, že v těch trestních řízeních se s vysokou pravděpodobností té náhrady škody, fyzicky, aby jim byly vráceny ty peníze,

nedočkají. A tady vidím problém nejen v justici, ale vidím největší problém také v zákonech.

Chtěla jsem využít půdy, kterou tady máme, abych řekla, že si myslím, že tohle se musí zásadně změnit. Když řekneme v civilním řízení spor nedopadne dobře, prosím, možná, že to toho člověka v tu chvíli bolí a za pár let na to zapomene. Ale když je někdo obětí trestné činnosti, přijde o veškeré své úspory a pak vlastně po 10 – 15 letech, kdy se domáhá nápravy a pomoci u státu a nikdy se mu té pomoci nedostane a ty peníze nikdy nedostane zpátky, zatímco ti pachatelé si je užívají někde v daňových rájích za pomoci různých metod, za pomoci dnes velmi výhodného povolání exekutorů si ty peníze někam vyvedou a užívají si je, tak to je situace, kdy já už nedokážu těm lidem vysvětlovat, že tady ta spravedlnost funguje.

Myslím, že tady by to chtělo zásadní legislativní iniciativu od zákonodárců, signály od justice, od Transparency International, že tady se prostě musí změnit zákony. K čemu je, že pachatelé sedí ve vězení, když oběti trestné činnosti od těch pachatelů nemusely nikdy dostat byť jen jedinou korunu náhrady škody. Potom jsou posléze propuštěni a vesele si užívají výtěžky té trestné činnosti, zatímco ten, kdo byl okraden, tak třeba platí dluhy. Já si skoro myslím, že tenhle stav je v rozporu s tím heslem, co tady bylo po revoluci velmi silně slyšet a pod jehož vlivem se dělaly restituce, že zkrátka co bylo ukradeno, musí být vráceno. Myslím, že toto by mělo začít platit v trestním řízení, u trestné hospodářské činnosti nebo majetkové trestné činnosti, že co bylo ukradeno, by mělo být vráceno a měl by to vracet pachatel.

Stát by měl najít způsoby, jak pachatele na prvním místě donutit zaplatit škodu poškozeným a až na druhém místě by se měl stát starat, jak dlouho bude pachatel sedět ve vězení. Já to tady zdůrazňuji právě proto, že se té problematice věnuji. A tady vidím největší problém v tom, že ať už se to lidí týká přímo, že byli třeba okradeni nebo poškozeni, nebo si o tom čtou v novinách, tak na tom se

upevňuje povědomí veřejnosti, že u nás není spravedlnost, že se u nás spravedlnosti nelze dovolat ve věci, která má obrovský dopad na život člověka nebo celé rodiny.

Závěrem svého vystoupení bych se chtěla připojit k tomu, co tady bylo řečeno, a zase využít příležitosti, že jsou zde zástupci justice, a říci, že si myslím, že požadavek na nezávislost justice je úplně primární, že bohužel parlament a vlády se vydávají chybnou cestou, když se spíš snaží (i pod politickým tlakem – politici dělejte něco s justicí) ponechat si všechny ty páky na justici.

Myslím, že politici nedokážou zařídit, aby justice fungovala lépe, protože justice musí být nezávislá, aby mohla rozhodovat bez politických tlaků a bez korupčních tlaků. Myslím, že by měla být nezávislá justice, že by skutečně justice měla být oddělena od moci výkonné, že ta by neměla ani ovlivňovat složení vedení soudů apod. Justice by měla být řízena na principu Nejvyšší soudcovské rady a po justici by mělo být požadováno, aby si sama udělala pořádek, jak pokud jde o vzdělávání pracovníků justice, tak pokud jde o rychlost. Justice by také potom před veřejností měla nést větší odpovědnost, měla by také vystupovat veřejně tak, aby nesla tu svou odpovědnost a vysvětlovala, co lze a co nelze, a tím by mohla více přispívat k tomu, aby jí občané více věřili.

VYBRANÉ BODY Z REAKCÍ NA VYSTOUPENÍ A Z PŘÍSPĚVKŮ DO DISKUSE

OTEVŘENOST A POTŘEBA KOMUNIKACE

Soudní systém musí být vůči veřejnosti upřímný, otevřený. Justice se nemůže tvářit jako uzavřený systém, který má nějaké podivné zákonitosti a motivace.

SROZUMITELNOST A LOGIKA SOUDNÍHO ROZHODOVÁNÍ

Existuje naprosto legitimní, oprávněný požadavek každého příslušníka naší společnosti, naší euroatlantické civilizace, abychom s ním my, jako soudci, hovořili jazykem, kterému rozumí.

SE ZMĚNOU JUSTICE MŮŽEME ZAČÍT SAMI OD SEBE - PŘINEJMENŠÍM V KOMUNIKACI

Vlastně je v rukou každého z nás – soudců, státních zástupců, advokátů, možná dílem i policie, a na straně druhé i novinářů – jak věci zlepšit sami, bez politiků, bez změn zákonů. Měli bychom přemýšlet nad tím, jestli spolu komunikujeme správně a jestli také správně chápeme svoje postavení v tu chvíli, kdy spolu komunikovat buď musíme, nebo alespoň máme.

LIDSKOST VYJADŘOVÁNÍ A PŘÍSTUPU - JEDNA Z CEST K POSILOVÁNÍ DŮVĚRY VEŘEJNOSTI

My sami si nevážíme sami sebe tím, že se necháváme vmanipulovat do pozice úřednických kategorií, referentů apod. A co je ještě horší, my sami hovoříme o tom, že vyřizujeme věci – ne lidské případy, my vyřizujeme věci, jako kdybychom razítkovali faktury

v nějakém oddělení výrobního podniku. Přidejme k tomu (ne)srozumitelnost rozhodnutí, pak tu hrůzostrašnou právní úpravu, v níž se dneska nacházíme, a člověk, který je gramotný a něco si o tom přečte, pak samozřejmě takovému soudnictví věřit nemůže. Je zde zkrátka celá řada drobných momentů, kde se důvěra soudnictví dá budovat bez nějakého zásahu a právní úpravy apod., kde to je opravdu na nás.

OSOBNOST SOUDCE

Osobnost je základem všeho. Když bude soudnictví složeno ze samých Josefů Rubešů, tak nepotřebujeme žádnou doktrínu, integrita těch lidí nebude narušena. To je samozřejmě ideální stav, který nemůže nastat, ale musíme hledat nějaké podpůrné mechanismy, které důvěryhodnost soudnictví zajistí.

Důvěryhodnost soudnictví je vyjádřena v podstatě v tom, jak se ten který soudce chová k veřejnosti, jaké má prostředky, jakým způsobem se vyjadřuje, jakým způsobem je schopen obhájit svůj názor, jak se chová celkově, jak vypadá – prostě osobnost je úplně zásadní věc. Přitom tento aspekt je úplně zanedbán, vůbec nikde se neobjevuje, není v plánu výchovy a školení, v materiálech ministerstva, není nikde.

NEZAMĚŇUJME REFORMU S POUHÝM ZAJIŠŤOVÁNÍM TECHNICKÝCH PODMÍNEK PRO VÝKON PRÁCE

Za reformu soudnictví se vydává např. zavádění výpočetní techniky a vznik kodexových zákonů nebo zákonů vůbec. A nikdo neřekl, že to s reformou soudnictví nemá vůbec nic společného. Zákon je pro soudce totéž jako holínky pro zemědělce. Bez nich nepůjde

dělat do rozbahněného pole. A popelář, když nedostane rukavice, tak taky nebude vybírat střepy z kontejneru. Prostě to nebude dělat. A my, když nebudeme mít zákon, tak nemáme podle čeho rozhodovat, a když budeme mít špatný zákon, děravé rukavice, tak si budeme počínat velice obezřetně. Jestliže někdo říká, že reforma soudnictví je nový trestní zákoník, nový občanský soudní řád, nový exekuční řád, e-justice a dálkové přístupy a tak dál, tak tím zároveň říká, že ve skutečnosti vůbec žádná reforma justice neproběhla. Nové počítače atd. – to jsou jen technické podmínky pro to, aby soudy mohly pracovat.

ODPOVĚDNOST POLITIKŮ

Bohužel už dlouho máme ve společnosti zakořeněný systém, že pokud je v podezření sám politik, tak uznává pouze dvě varianty. Buď jsem provedl něco protizákonného, porušil jsem trestní zákon a budu odsouzen, nebo jsem nezpůsobil vůbec nic a nechte mě být. Nic jako morální nebo politická zodpovědnost tady neexistuje. Takže vše, co bylo řečeno o nesouzení lidí, je sice pěkné a správné, ale na druhou stranu by nám politici mohli jít příkladem.

PODĚKOVÁNÍ

Transparency International – Česká republika děkuje dárcům, kteří nám pomohli uskutečnit tuto konferenci, zejména nadaci Open Society Fund Praha, která uspořádání konference podpořila finančně a podporuje činnost TIC dlouhodobě.

Rovněž děkujeme společnosti PriceWaterhouseCoopers za poskytnutí prostor pro tuto konferenci a advokátní kanceláři Ambruz & Dark, která spolupracuje s Právní poradnou TIC na řešení některých případů.

A samozřejmě děkujeme účastníkům diskuzních panelů i všem hostům konference za jejich účast.

sektoru, lidská práva, veřejné zdraví, vzdělávání a mezinárodní spolupráci. Rovněž jsou podporovány organizace zaměřené na boj proti korupci, posilování transparentnosti veřejné správy, obhajobu veřejného zájmu a usilující o rovné příležitosti pro ženy a muže a zvyšování politické participace žen.

Tato publikace vznikla za podpory Nadace Open Society Fund Praha v rámci programu posilování role práva.

Nadace Open Society Fund Praha

Nadace Open Society Fund Praha působí v České republice od roku 1992 jako součást mezinárodní sítě nadací založené a podporované americkým finančníkem a filantropem Georgem Sorosem. Během svého působení vynaložila již více než 1 miliardu korun (rozdělenou do zhruba 9.000 grantů) na podporu aktivit usilujících o rozvoj otevřené společnosti a demokracie. Programy nadace jsou zaměřeny především na posílení role práva, rozvoj občanského

POZNÁMKY

TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA (TIC)
JE JEDNOU Z VÍCE NEŽ 90 POBOČEK MEZINÁRODNÍ SÍŤE
NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ TRANSPARENCY INTERNATIONAL.
POSLÁNÍM TIC JE ZJIŠŤOVAT STAV KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICE
A AKTIVNĚ PŘÍSPÍVAT K JEJÍMU SYSTÉMOVÉMU OMEZOVÁNÍ.
VÍCE INFORMACÍ NALEZNETE NA WWW.TRANSPARENCY.CZ.

WWW.TRANSPARENCY.CZ

ISBN 978-80-87123-07-2